

Kaisu Tolvanen

Työvaatemalliston uudistaminen Liikeliina Oy:n hoivatyösektorille

Opinnäytetyö

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Muotoilija (AMK)

Muotoilun koulutusohjelma

Opinnäytetyö

1.5.2013

Tiivistelmä

Tekijä(t)	Kaisu Tolvanen
Otsikko	Työvaatemalliston uudistaminen Liikeliina Oy:n hoivatyösektorille
Sivumäärä	58 + 2 liitettä
Aika	1.5.2013
Tutkinto	Muotoilija (AMK)
Koulutusohjelma	Muotoilun koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Vaatetussuunnittelu
Ohjaajat	Lehtori Marja Amgwerd Irmeli Osara
<p>Opinnäytetyö luo pohjan Liikeliina Oy:lle suunniteltavalle hoivatyösektorin työvaatemallistolle.</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa, tuovatko työvaatteet käyttäjälleen erilaisen työidentiteetin ja mikä on värien merkitys hoiva-alan työntekijöiden vaatteissa. Tutkimuksessa kartoitetaan myös, mitkä ovat hoiva-alan erilaisten työtehtävien vaatteille asettamat rajoitukset/mahdollisuudet ja miten nämä tulee huomioida malliston funktionaalisuuden suunnittelussa.</p> <p>Liikeliina Oy on vuonna 1989 perustettu kotimainen yritys, joka suunnittelee muodikkaita työvaatteita yksityisille palvelu-, ravintola- ja hoivatyösektoreille.</p>	
Avainsanat	hoitoala, työvaate, värit

Abstract

Author(s)	Kaisu Tolvanen
Title	Redesigning the workwear collection for healthcare industry for Liineliina Ltd.
Number of Pages	58 + 2 appendices
Date	1 May 2013
Degree	Bachelor of Art and Design
Degree Programme	Design
Specialisation option	Clothes Design
Instructors	Marja Amgwerd, Head Lecturer Irmeli Osara, Head Lecturer
<p>The thesis investigates the basic principles of the workwear design for the healthcare industry. The aim was to find out how the workwear influences how workers perceive the work they do and what colours healthcare professionals relate to which task or role in the healthcare industry.</p> <p>The thesis also identifies the key requirements for workwear in the healthcare industry and provides suggestions how these should be taken into consideration.</p> <p>The work was done for Liikeliina Ltd. It is a Finnish workwear company, established in 1989, which designs high-fashion workwear for the private service, catering and medical industries.</p>	
Keywords	healthcare, medical, workwear, colour

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Opinnäytetyön aiheen valintaperusteet	1
1.2	Opinnäytetyön tarkoitus	1
1.3	Opinnäytetyön rajausta ja rakenne	2
2	Kohderyhmän kuvaus	3
2.1	Kohderyhmän hoitotyön erityispiirteitä työvaatetuksen kannalta	Virhe.
	Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	
3	Työvaatteet	4
3.1	Työvaatteen ominaisuudet	4
3.1.1	Käyttömukavuus	4
3.1.2	Kestävyys	5
3.1.3	Huolto-ominaisuudet	6
3.2	Hoitajien vaatteiden kehitys	7
3.3	Työasun merkitys osana työidentiteettiä	10
3.3.1	Yhtenäisen työasun edut ja haitat	12
4	Värit vaikuttajina	13
4.1	Värien symboliikka ja semiotiikka	14
4.2	Värien ja valon yhteisvaikutus	17
4.3	Värien merkitys pukeutumisessa	20
4.3.1	Värit nykyajan pukeutumisessa	23
4.3.2	Värit hoitohenkilöstön työvaatteissa	32
5	Tutkimusmenetelmät	36
5.1	Tutkimusperusteet ja -menetelmät	36
5.1.1	Kvantitatiivinen kysely, tavoite ja toteutus	37
5.1.2	Kvalitatiivinen kysely, tavoite ja toteutus	38
5.2	Tieteen filosofiset valinnat	38
6	Tutkimustulokset	39
6.1	Sukupuoli	39
6.2	Ikäjakama	39

6.3	Työkokemus	40
6.4	Työtehtävät	40
6.5	Työvaatteen ominaisuudet	42
6.6	Työvaatekokonaisuus	43
6.7	Työvaatteen kiinnitystapa	44
6.8	Vaatteiden pesu ja huolto	46
6.9	Työvaatteiden hankinta	47
7	Päätelmät	48
7.1	Työasu käyntikorttina	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
8	Lähteet	51

Liitteet

Liite 1: Vakiintunutta pukeutumiseen liittyvää käsitteistöä eri väreistä

Liite 2. Sähköisesti toteutetun kyselyn lomake

1 Johdanto

Opinnäytetyön tutkimusosuudessa määritellään työvaatteita valmistavan Liikeliina Oy:n hoivatyösektorin uudistettavan työvaatemalliston perusideat ja malliston suunnittelun punainen lanka. Tutkimuksen lähtökohtana on kartoitettu kvantitatiivisella ja kvalitatiivisella kyselyllä hoiva-alalla työskentelevien henkilöiden omia mieltymyksiä toimivista työvaatteista ja selvittää erilaisen hoivatyön työvaatteille asettamia vaatimuksia. Lisäksi on tutkittu kvalitatiivisen kyselyn sekä lähdekirjallisuuden avulla päättelämällä värien merkitystä työvaatteessa ja sen osuutta osana käyttäjänsä työidentiteettiä.

Konseptin mukaisessa malliston suunnittelussa keväällä 2013 on tavoitteena käyttää tutkimuksessa saatua tietoa. Liikeliina Oy on vuonna 1989 perustettu kotimainen yritys, joka suunnittelee muodikkaita työvaatteita yksityisille palvelu-, ravintola- ja hoivatyösektoreille.

1.1 Opinnäytetyön aiheen valintaperusteet

Tutkimuksen taustalla on henkilökohtainen kiinnostukseni funktionaaliseen vaatetukseen ja työelämässä hankkimani osaaminen värien merkityksestä. Halusin tässä tutkimuksessa yhdistää värien merkityksen toiminnalliseen pukeutumiseen sekä tutkia värien vaikutusta käyttäjänsä ja potilaisiin/asiakkaisiin. Erityisesti Suomessa on totuttu hoivatyöalan henkilöstön käyttämiin valkoisiin työvaatteisiin. Viime vuosina on tosin ollut suuntausta aavistuksen värikkäämpiin työvaatteisiin. Vaikka värikkäiden kuosien tarjonta on lisääntynyt, edelleen käyttäjät suosivat pääasiassa yksivärisiä työasuja.

1.2 Opinnäytetyön tarkoitus

Opinnäytetyön tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa, tuovatko työvaatteet käyttäjälleen erilaisen työidentiteetin ja uskovatko käyttäjät värien vaikuttavan uskottavuuteensa työyhteisöissä nimikkeestä riippumatta. Työn yhtenä tavoitteena on vastata kysymykseen: ”Mikä on värien merkitys hoiva-alan henkilökunnan vaatteissa sekä käyttäjänsä että asiakkaiden silmissä?” Tutkimuskysymyksen vastaus tulee vaikuttamaan

oleellisesti Liikeliina Oy:n uuden hoivatyösektorin työvaatemalliston suunnittelussa. Tutkimuksessa kartoitetaan myös, mitkä ovat hoiva-alan erilaisten työtehtävien vaatteille asettamat rajoitukset/mahdollisuudet ja miten nämä tulee huomioida malliston funktionaalisuuden suunnittelussa.

1.3 Opinnäytetyön rajausta ja rakenne

Aihe itsessään on sen verran mielenkiintoinen ja oman kiinnostukseni pieniin teknisiin nyansseihin tuntien päätin alkuperäisestä ”työvaatteen toiminnallisuuden kehittyminen ja värien merkitys” -ideastani rajata aiheen nykyiseen muotoonsa opinnäytetyöprosessin kuluessa tiedostaessani ajalliset rajoitteet.

Opinnäytetyö koostuu teoreettisesta tutkimusosuudesta, sähköisesti toteutetusta kvantitatiivisesta kyselystä sekä kvalitatiivisesta henkilökohtaisista haastatteluista. Teoreettisessa osuudessa selvitin lähdekirjallisuuden avulla värien merkitystä ja symboliikkaa pukeutumisessa. Kvantitatiivisen kyselyn avulla kartoitin hoiva-alalla työskentelevien henkilöiden kokemuksia ja toiveita toimivien työvaatteiden suhteen. Kyselyn perusteella sain selville myös erilaisia hoivatyön työvaatteille asettamia vaatimuksia. Henkilökohtaisten haastatteluiden avulla tutkin värien merkitystä työvaatteessa ja sen osuutta osana käyttäjänsä työidentiteettiä ja työyhteisöä.

2 Kohderyhmän kuvaus ja sen hoitotyön erityispiirteet työvaatetuksen kannalta

Kohderymänä toimivat hoivasektorin eri ammateissa työskentelevät henkilöt. Hoivasektori käsittää ammattinimikkeitä ja työtehtäviä hyvin laaja-alaisesti. Vaikka ammattinimike saattaakin olla sama, työpaikat ja työskentelyolosuhteet eroavat hyvin paljon toisistaan. Kvantitatiiviseen tutkimukseen vastasivat mm vanhusten parissa työskentelevät lähi- ja sairaanhoitajat, sairaaloissa eri osastoilla työskentelevät lastenhoitajat, sairaanhoitajat ja lääkärit, yksityisen lääkäriaseman hoitohenkilökunta ja apteekeissa työskentelevät farmaseutit.

Tutkimuksen kohderyhmä on suhteellisen laaja ja työvaatetuksen kannalta huomioitavat erityispiirteetkin hyvin toimenkuvakohtaisia.

Lähikontaktissa ja päivittäisissä toimenpiteissä auttavat hoitajat erityisesti vanhustyössä sekä terveyskeskusten ja sairaaloiden vuodeosastoilla joutuvat työskentelemään selkeä kumarassa ja kiertyneenä lähes kolmasosan työajastaan. Nämä asennot korostuvat erityisesti potilassiirroissa ja vuoteen ääressä työskennellessä. (Tuominen 2010, 20.) Vanhustyössä hoitajien työtehtäviin sisältyy paljon mm. suihkutuksia ja pesuja, syöttämistä, nostelua sekä lääkkeiden antamista ja jonkin verran esim. haavahoitoja, erilaisia näytteiden ottoja sekä istumatyöskentelyä päätteen ääressä. Työskentelyolosuhteet ovat yleensä sisätiloissa, ensihoitajia lukuun ottamatta.

Sairaalan tai terveyskeskuksen vuodeosaston hoitohenkilöstön tehtävät koostuvat hyvin pitkälti samoista tehtävistä kuin vanhustyön henkilöstönkin. Lastenosastolla työskentelevät hoitajat edellä kuvattujen tehtävien lisäksi mm. leikkivät ajan sallimissa puitteissa.

Kotipalvelussa työskentelevät hoitajat käyvät työpäivänsä aika useiden eri potilaiden luona eri osoitteissa. Siirtymisiin on varattava aikaa ja vallitsevat sääolosuhteet otettava huomioon.

Päiväkotien lastenhoitajien tehtävät eroavat suuresti esim. vanhusten parissa työskentelevien kollegoidensa työtehtävistä, vaikka he ammattinimikkeeltään saattavat olla myös lähihoitajia. Päiväkodeissa työtehtäviin sisältyy pääasiassa leikkimistä sekä ulkoilua ja pienempien lasten ryhmässä syöttämistä ja potalla käymisen opettelua.

Yksityisellä lääkäriasemalla ja terveyskeskuksessa hoitajat ottavat paljon mm. näytteitä (veri-, nielu- ja uloste/virtsanäytteet) sekä työskentelevät asiakaspalvelussa ja tietokoneen ääressä. Lääkärit ko. työpaikoilla työskentelevät pääosin ns. nopeissa asiakas-kohtaamisissa ja tarvittaessa pienimuotoisissa hoitotehtävissä (haavahoidot, pienten nyrjähdysten ja murtumien hoito sekä tarvittaessa mahdollinen ensiapu).

Hoitoalaa sivuavaksi ammattiryhmäksi lasketaan myös farmaseutit, joiden työtehtävät ovat pitkälti asiakaspalvelua (istuen ja seisten) sekä lääkkeiden valmistusta.

3 Työvaatteet

Työvaatteita ja univormuja on käytössä useita erilaisia ammattinimikkeiden mukaan. Käytäntö ja työtehtävät sanelevat, millaisia vaatteita käytetään. Poliiseilla on poliisin työhön kehitetyt vaatteet ja suojaimet, samoin hoitoalalla omansa. Tietyt ammattikuntansa edustajat tunnistetaan omien työasujensa perusteella. Esimerkiksi sairaanhoitajan työasu on niin kiinteä osa ammattia, että sen merkitystä ei tule edes ajatelleeksi.

3.1 Työvaatteen ominaisuudet

Työvaatteen tulee mahdollistaa luonnollinen ja joustava liikkuminen sekä monipuoliset työliikkeet. Työvaatteen materiaalin tulisi olla miellyttävä päällä ja hengittävä. Yleisesti työvaatteen ominaisuudet voidaan jakaa neljään pääryhmään: suojaus työssä ja työympäristössä esiintyviltä vaaroilta, käyttömukavuus, kestävyys sekä pesu ja huolto. Työvaatteen suunnittelussa pystytään näihin ominaisuuksiin vaikuttamaan mallilla ja materiaalivalinnoilla. (Mäkinen ym. 1996.)

3.1.1 Käyttömukavuus

Vaatteiden käyttömukavuudella tarkoitetaan tilaa, jossa vaatteet eivät aiheuta epämu-
kavuutta. Käsite voidaan jakaa fyysiseen ja psyykkiseen käyttömukavuuteen. Fyysiseen käyttömukavuudteen vaikuttavat lämpötasapaino, vaatteen ja sen materiaalin mekaa-

niset ominaisuudet, sen staattinen varautuminen ja esim. käyttäjänsä mahdolliset allergiat. Psykkiseen käyttömukavuuteen puolestaan vaikuttavat yhteiskunnassa vallitsevat asenteet ja muoti sekä käyttäjänsä mieliala ja käyttötilanne. (Meinander. 2010.)

Hoitoalalla tärkeimpiä käyttömukavuuteen vaikuttavia ominaisuuksia ovat lämmöneristävyys sekä vesihöyryn- ja ilmanläpäisevyys. Vaatteen malli, koko, taipuisuus, keveys ja riisumisen helpous vaikuttavat näihin ominaisuuksiin. (Mäkinen ym. 1996.)

Vesihöyrynläpäisevyydellä on käyttömukavuuteen liittyvistä ominaisuuksista paljon merkitystä hoitohenkilöstön vaatetuksessa, koska työ voi olla fyysisesti raskasta ja aiheuttaa hikoilua. Työvaatteessa käytetyn kankaan koostumus vaikuttaa vesihöyryn läpäisevyyteen. Kun materiaaleiksi valitaan ohuita ja hengittäviä kankaita, vesihöyry kulkeutuu helposti niiden läpi. Kankaiden erilaiset viimeistelyt ja pinnoitteet heikentävät läpäisevyyttä tekstiilikuitujen kemiallisten ja fyysisten ominaisuuksien lisäksi. Kun vesihöyry imeytyy kuituun, vapautuu lämpöä ja haihtuessaan, sitoo lämpöä. Materiaaleja, jotka imevät hyvin kosteutta ovat mm. villa, viskoosi ja puuvilla. (Mäkinen ym. 1996.)

3.1.2 Kestävyys

Kankaan kestävyysominaisuuksia ovat muun muassa murtolujuus, ja -venymä, repäisylujuus, hankauslujuus ja värinkestävyys. Vaatteen kokonaiskestävyyteen vaikuttaa; kankaan kestävyysominaisuuksien lisäksi esimerkiksi sauman lujuus, kankaan liestyminen ja rispaantuminen, kiinnittimien sekä metalliosien lujuus ja kestävyys.

Kankaan murtolujuus ja -venymä kertovat, kuinka paljon se kestää kuormitusta ennen katkeamistaan. Kankaan rakenne ja koostumus sekä lankojen lujuus vaikuttavat sen repäisylujuuteen. Yleensä kankaan repäisylujuus on sitä parempi, mitä jäykempi ja raskaampi kangas on. Lisäämällä vahvistuksia esimerkiksi taskuihin ja nappien alle voidaan repäisylujuutta parantaa. Hyvä repäisylujuus ei ole aina paras ominaisuus työvaatteessa, koska tällöin työskennellessä esimerkiksi liikkuvien laitteiden kanssa se voi altistaa tapaturmille. Hankauslujuus kertoo, kuinka paljon hankausta kangas kestää.

Altistuminen hankaukselle, hielle ja erilaisille sääolosuhteille saattaa heikentää tekstiilin värinkestoa. Myös viimeistelyt, kuten silitys ja prässäys voivat haalistaa värejä. Kan-

kaan väri voi muuttua tai väri saattaa tahria muita siihen kosketuksissa oleva kankaita hien kemiallisen koostumuksen vuoksi. Värit, jotka kestävät huonosti hankausta haalistuvat kulutuksille alttiilta alueilta. Myös auringonvalo voi haalistaa väriä tai vesisade aiheuttaa värimuutoksia. (Mäkinen ym. 1996.)

3.1.3 Huolto-ominaisuudet

Työvaatteen mallilla ja materiaalilla on vaikutusta sen huolto-ominaisuuksiin. Huolto-ominaisuuksiin vaikuttavat myös kankaan nyppyyntyminen, mittamuutokset, siliävyys, värinkestävyys ja suojausominaisuuksien säilyminen. EN-standardien mukaan kangas saa kutistua enintään 3 % viiden pesukerran jälkeen. Jos näin ei ole, on siitä ilmoitettava tavaraselosteessa. (Mäkinen ym. 1996.)

Lämpötila, aika, kemiallinen teho ja mekaaninen käsittely sopivassa suhteessa saavat lian irtoamaan. Pesuaineen vaikutusta ja lian pehmentymistä voidaan tehostaa lämmöllä. Aika, jonka pyykki on hoito-ohjeessa mainitussa lämpötilassa, on pesuaika. Pesuaikaa pidentämällä pesutulos voi parantua. Tekstiilien materiaali sekä lian koostumus vaikuttavat pesukemikaalien valintaan. Pesukoneen rummun koko ja muotoilu vaikuttavat myös mekaanisen työn tehokkuuteen. (Eberle ym. 2004. Haapanen ym. 1998.)

Ympäristöstä kertyy vaatteisiin likaa, joka yleensä kerrostuu kankaan pintaan. Se tarttuu sileisiin ja koviin kuituihin karkeita huonommin. Ns. tuore lika irtaantuu kankaasta helpommin kuin kuivunut. Liat ryhmitellään sen mukaan, mihin pesuaineeseen ne liukenevat. Tärkkelykset ja valkuaisaineet sekä ihon erittämä hiki ovat vesiliukoista likaa. Kuivunut valkuaisaine, esimerkiksi veri, muuttuu veteen liukenemattomaksi kuivuessaan. Iho erittää rasvaa, jonka koostumus vaihtelee. Rasvatahrat kannattaakin poistaa orgaanisilla liuottimilla. Pigmenttiliat, kuten pöly ja katulika, eivät liukene veteen tai muihin pesuliuottimiin. Myöskään valkaisuaineet eivät niihin tehoa. (Eberle ym. 2004. Haapanen ym. 1998.)

Mikrobit viihtyvät likaisissa vaatteissa. Lisäksi sairaalavaatteissa on sairauksia aiheuttavia bakteereja. Yli 60 asteen pesussa alkavat bakteerit tuhoutua, ja kun vaatteita pestään 5-10 minuuttia 85-90 asteen lämpötilassa, kaikki pieneliöt tuhoutuvat. Työvaatteet saadaan steriileiksi, kun ne pestään yli 80-asteisessa vedessä. Tavalliset työvaatteet

ovat riittävän hygieenisinä, kun niitä pestään yli 15 minuuttia 60-70 -asteisessa vedessä. (Eberle ym. 2004. Haapanen ym. 1998. Mäkinen ym. 1996.)

3.2 Hoitajien vaatteiden kehitys

1800-luvun alussa hoitajia pidettiin löyhämoraalisina naisina, jotka perustivat siirrettäviä hoitopisteitä yleensä kirkkoihin. Ennen kuin hoitajien ammattikunta oli tunnustettua, he olivat yhteiskunnassa palvelijoiden tasolla. Vuosien saatossa yhteiskunta alkoi olla valmis hyväksymään tarpeen terveydenhuollon osaamiselle. Florence Nightingalen historiallinen osuus hoitotyön kehittämisessä johti lopulta Nightingale Training School for Nurses –koulun avaamiseen St. Thomasin sairaalana Lontooseen 1860. (My Nursing Uniforms.com / Young Lion Incorporated. 2012.)

Tunnistettavat sairaanhoitajat puettiin ensimmäisen kerran hoitajan univormuun kyseisessä koulussa. Yksi Nightingalen opiskelijoista suunnitteli asun, erottaakseen heidät palveluskunnasta ja korostaakseen hoitajien ammattilpeyttä. Tuohon aikaan hoitajat käyttivät isoja nunnien päähineiden tapaisia hattuja, jotta saisivat ansaitsemansa kunnioituksen (*kuva 1*). (My Nursing Uniforms.com / Young Lion Incorporated. 2012.)

Kuva 1: Nightingale Training School for Nurses –koulun avaamisen aikaan 1860 hoitajat käyttivät isoja nunnien päähineiden tapaisia hattuja, jotta saisivat ansaitsemansa kunnioituksen. National Library of Scotland's.

Univormua käytettiin paitsi hygieniasyistä, myös erottamaan hoitajat helposti sairaaloiden muusta väestä. Perinteisessä asussa oli pitkähihainen mekko tärkättyine kauluksi-

neen, esiliina ja leuan alta nauhoilla sidottava hilkka. (My Nursing Uniforms.com / Young Lion Incorporated. 2012.)

Ensimmäisen maailmansodan aikana oli kasvava tarve saada enemmän hoitajia huolehtimaan tuhansista haavoittuneista sotilaista ja siviileistä (*kuva 2*). Tämä toi mukanaan hoitajien asujen massatuotannon ja kysynnän helppohoitoisille materiaaleille. Yhdysvalloissa hoitajien asut olivat harmaita ja he ottivat käyttöön punaisen ristin merkin olkavarressaan. Leikkaussalihoitajien esiliinat olivat nopeita vaihtaa potilaskohtaisesti ja ne ulottuivat hygieniasyistä lattiaan asti peittäen mahdollisimman paljon muuta asua. (My Nursing Uniforms.com / Young Lion Incorporated. 2012.)

Kuva 2: Ensimmäisen maailmansodan aikaista hoitohenkilöstöä.

Toisen maailmansodan aikaan sairaanhoitajien asut muuttivat muotoaan. Hoitajat suunnittelivat asut, joissa pystyivät liikkumaan ja toimimaan paremmin: hatut pienenevät ja solmimisnauhat jäivät pois, mekkojen helmat lyhenivät jopa polveen ja isoista esiliinoista luovuttiin. 1930-luvulla hoitotyö oli houkutteleva vaihtoehto konekirjoittajan ja vastaanottoapulaisen ammatille ja käyttämällä katseet kääntäviä univormuja hoitoalasta tehtiin vielä houkuttelevampaa nuorten naisten keskuudessa. Hoitajan asu henki kunnioitettavuutta ja vakautta. (My Nursing Uniforms.com / Young Lion Incorporated. 2012.)

1950-luvulla hoitajien asut kehittyivät entistä toiminnallisemmiksi lyhyiden hihojen ja edestä napitettavan miehustan ansiosta. Päähine muuttui pillerirasian tyyliseksi pieneksi hilkaksi. Asuista tehtiin yksinkertaisempia ja helpommin puhdistettavia, tärkkäys jätettiin pois sairaaloiden pesulapalvelujen nopeuttamiseksi. Kertakäyttöiset paperiset

hilkat tulivat suosituiksi. 50-luvulla miespuolisia hoitajia alkoi tulla alalle ja tuli tarve myös ns. unisex-mallisille asuille. (My Nursing Uniforms.com / Young Lion Incorporated. 2012.)

Kuva 3: 1950-luvun hoitajien asuja.

1960-luvun kulttuurillisessa aallossa tulivat väljät housuasut mukaan työntäen syrjään kuvaa puhtoisesta hoitosisaresta. Yhdysvalloissa perinteiset sairaanhoitajien mekot työnnettiin syrjään: tämä oli lopun alkua sairaanhoitajan mekolle. Euroopassa sukat korvattiin sukkahousuilla. Vaikka housuasukin teki tuloaan, sitä käytettiin yleisesti vain leikkaussaleissa. Suurin osa eurooppalaisista sairaaloista jatkoi perinteisemmän univormun käyttämistä. Miesten määrä alalla alkoi lisääntyä. (My Nursing Uniforms.com / Young Lion Incorporated. 2012.)

Hilkka jatkoi muuttumistaan 1970-luvulla ja kertakäyttöisistä paperisista tuli entistä suositumpia. Keski-Euroopassa hoitajien asuista tuli sinisiä ja mustia. 1980-luvulla myös kertakäyttöiset esiliinat olivat tulleet osaksi hoitajien asuja. Koska mieshoitajat tulivat määrällisesti entistä näkyvämmiin esille, kehittyi asuun tunikamallinen yläosa. (My Nursing Uniforms.com / Young Lion Incorporated. 2012.)

Kuva 4: Housuasut on länsimaissa yleisesti käytössä.

Hilkkojen ja viittojen käyttö on hiipunut kokonaan pois. Mekko on länsimaissa vaihtunut housuihin ja jakkuun/tunikaan (*kuva 4*). Monissa osissa maailmaa (esim. Thaimaassa) kuitenkin edelleen käytetään perinteistä hoitajan mekkoa. (My Nursing Uniforms.com / Young Lion Incorporated. 2012.)

Tekniikan kehittyminen on myös parantanut tekstiilien toiminnallisia ominaisuuksia, esim. likaa hylkivimmiksi ja rypistymättömiksi (My Nursing Uniforms.com / Young Lion Incorporated. 2012). Nykyiset mikrokuitukankaat hylkivät bakteereja, mutta ovat monien hoitajien mielestä hiostavampia kuin puuvillapuvut (Sairaanhoitaja. 2011). Antibakteeristen luonnon materiaalien, kuten bambun ja turpeen käytöstä hoitoalan vaatteissa ei ole vielä merkittävää käyttökokemusta. Uskon, että tulevaisuudessa kiinnostus niiden käyttämisestä lisääntyy.

3.3 Työasun merkitys osana työidentiteettiä

Nightingalen ajoista on hoitohenkilöstön asujen valikoima moninkertaistunut ja tämä on tuonut mukaan henkilöstön tunnistamisvaikeudet. Potilashuoneeseen sisälle astuvaa henkilöä ei enää pystytä pukeutumisen perusteella identifioimaan mihinkään ryhmään. Valitettavasti esittäytyminen on monelta jäänyt eikä nimikylteistäkään tahdo saada aina selvää.

Yhdysvaltalainen sairaanhoitaja ja tunnettu kolumnisti Donna Wilk Cardillo kannustaa sairaaloita ja hoitajakollegoitaan ottamaan käyttöön pukeutumiskoodiston. Hän korostaa myös, että ”olemme työskennelleet ahkerasti ansaitaksemme uskottavuutemme ja jo sen vuoksi on tärkeää säilyttää näkyvyys”. Cardillo ihmettelee, kuinka kukaan voi

ikinä arvostaa, tunnustaa tai ymmärtää hoitajien ainutlaatuisen roolin, jos he vain su-lautuvat muiden joukkoon. Hän muistuttaa kuitenkin, että univormu ei yksin tee am-mattilaista. (Cardillo. American Nurse Today. 2011.)

Sairaanhoitaja Pirjo Sirenin mukaan ammatti-identiteetin kasvaminen alkaa jo opiskelu-aikana. Työasu helpottaa hänen mielestään hoitajan identiteetin ja roolin omaksumista varsinkin uran alkuvaiheessa (Sairaanhoitaja. 2011). ”Tän ja kokemuksen lisääntyessä työvaatteet eivät enää vaikuta identiteettiini, tosin työnantajan tarjoamat vaatteet ovat kylmät ja kolkot valkoiset, vaikka se ei ole tarpeen kodinomaisessa yksikössä”, kertoo hoitoalalla 23 vuotta työskennellyt osastonhoitaja (kuva 5).

Kuva 5: Suomalaisia sairaanhoito-opiskelijoita Tampereen ammattikorkeakoulussa.

Yhdysvaltalaisen tutkimuksen mukaan (Medicine National Institutes of Health, 2008) potilaat ja vierailijat mieltävät hoitajien ammatillisen pätevyyden perustuvan työasun väriin ja tyyliin. Oletettiin, että hoitajan ulkoasu saattaa vaikuttaa vierailijan tai potilaan luottamukseen ja tyytyväisyyteen hoitotyöstä. Eräässä terveyskeskuksessa vaatteena hyvin istuvat ja naiselliset mekot korvattiin väljillä valkoisilla, värillisillä tai kuvioisilla housuasuilla. Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella hoitajan ammattitaitoa lapsi- ja aikuispotilaiden sekä aikuisten vierailijoiden silmissä hoitajan käyttäessä erilaisia asuja. Tutkimukseen osallistui 390 aikuispotilasta ja vierailijaa (78 %) ja 109 lapsipotilasta. 66 % oli naisia ja 78 % valkoihoisia. Aikuisten vastaajien keskuudessa valkoinen asu (2 erilaista) sai korkeammat pisteet kuin pieni- ja suurikuvioiset tai yksiväriset asut. Val-koksen asun pisteet kasvoivat osallistujan iän mukaan. Lapsipotilailla (7-17 –vuotiaat) ja ns. nuorilla aikuisilla (18-44 –vuotiaat) korkeimmat pisteet saaneet asut eivät merkitse-västi poikenneet toisistaan. (Medicine National Institutes of Health, 2008.)

Tutkimuksessa ilmeni, että ikääntyessään aikuiset perustavat käsityksensä hoitajan ammattitaidosta erityisesti hoitajan asun värin ja tyylin perusteella. Korkein käsitys hoitajan pätevydestä saavutettiin valkoisella asulla. Tutkimusryhmän mukaan tulevaisuudessa tarvitaan tutkimusta, parantaako siirtyminen takaisin hoitajien valkoisiin asuihin potilaan ja perheen tyytyväisyyttä hoitotyöhön entisestään (Medicine National Institutes of Health, 2008.)

3.3.1 Yhtenäisen työasun edut ja haitat

Hoitohenkilöstön asut ja niissä käytetyt värit ja kuosit vaikuttavat ammatilliseen arvostukseen niin henkilöstön itsensä kuin potilaidenkin mielestä.

Virolaisen kätilön Kristiina Krallin mielestä työvaatteet saavat tuntemaan ns. laumasieluisuutta. ”Vaikka esimerkiksi menisit muualle toiseen sairaalaan, ollessasi pukeutuneena työvaatteisiin, kukaan ei katso kuin ulkopuolista. Sillä, kuka itse asiassa olet sisimmältäsi, ei ole mitään merkitystä.” Hänen mielestään työvaatteet korostavat hoitohenkilöstön uskottavuutta. (Haastattelu: kätilö Kristiina Krall. Eesti. 2012)

Yhtenäisen työasun etuja (Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2011):

- Tunnistettavuus (hoitohenkilöstö on erotettavissa potilaista ja vierailijoista)
- Antaa aseman (hoitohenkilöstö on erotettavissa esim. laitostyöntekijöistä)
- Tuo luotettavuutta
- Kohottaa itsetuntoa
- Antaa yhteenkuuluvaisuutta
- Tukee yrityskuvaa
- Ei tarvitse miettiä, mitä töihin lähtiessään päälleen laittaisi
- Omat vaatteet eivät kulu

Kätilö Kristiina Krallin mukaan työvaatteita tilattaessa oli aina ongelmana, että yksi ja sama malli ei sovi kaikille. Hänen mielestään olisi mahdollista, että malleja valmistettaisiin useammalle vartalotyyppille. ”Koska jos pakotetaan pukeutumaan joka päivä johonkin tunikaan, jossa tiedät näyttäväsi jäävuorelta, ei se nosta työmoraaalia. Jok’ikinen nainen haluaa näyttää hyvältä!” (Haastattelu: kätilö Kristiina Krall. Eesti. 2012)

Työasun haittoja ja ratkaisuja (Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2011 ja haastattelut):

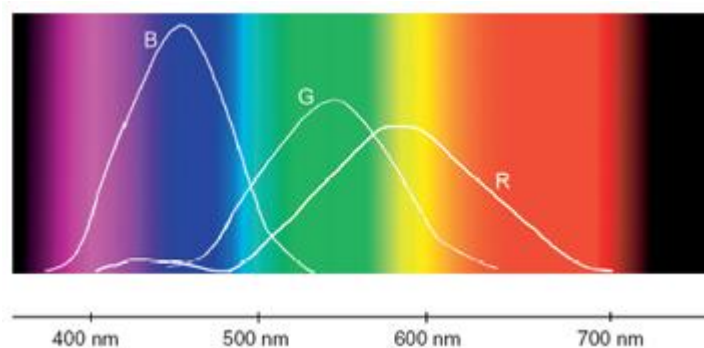
- Ei omaa tyyliä
- Väärät mittasuhteet
 - Valintaan enemmän vaihtoehtoja, luova yhdistäminen
- Ei ns. omaa väriä
- Kyllästyminen
 - Moniosaisten kokonaisuuksien yhdisteleminen
- Pesulapalvelusta ei ole toimitettu sopivaa asua

Suunnittelun haasteeksi muodostuu varmasti se, miten saadaan mahdolliset eri asuyhdistelmät säilyttämään yhtenäisen työasun hyvät puolet niin, ettei tule likaa kirjavuutta yleisilmeeseen ja siluettiin.

4 Värit vaikuttajina

Aistimme värejä syntymästämme saakka, eikä havainnointiin tarvita sen suurempaa koulutusta tai tietoa. Ehkä juuri tämän vuoksi väreihin liittyy paljon uskomuksia.

Väri on valoa, joka on auringosta peräisin olevaa aaltomuotoista sähkömagneettista säteilyä. Jokaisella värisävyllä on oma aallonpituutensa, joista pisin on punaisella ja lyhin violetilla. Ihminen aistii värin, kun valo heijastuu jostakin värillisestä kohteesta silmän verkkokalvolle (kuva 6).

Kuva 6: Värin aallonpituudet.

Värit ovat läsnä kaikkialla. Värit vaikuttavat mielialaan monilla eri tavoilla. Siihen, miten värit koetaan, vaikuttaa ihmisen ikä, syntyperä, sukupuoli ja psyykkinen kehitysvaihe. (Rihlma 1987.)

Värien avulla korostetaan sitä, mitä pidetään tärkeänä ja piilotetaan sitä, mikä halutaan piilottaa. Luonto on aina osannut käyttää värejä aina suojautumiseen ja huomion herättämiseen (*kuvat 7 ja 8*). (Rihlama 1987.)

Kuva 7: Kiiruna naaraan suojaväri.

Kuva 8: Luonnon oma huomioväri viestimässä myrkyllisyydestä.

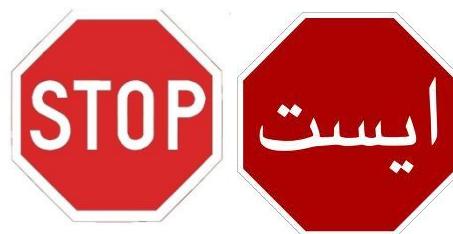
4.1 Värien symboliikka ja semiotiikka

Ensisijainen eli primäärinen suhde väreihin tulee esiin suhteessa omiin hiusten ja ihon väriin. Värimieltymykset ovat yksilöllisiä ja luonne vaikuttaa siihen, miten henkilö väreihin reagoi. Sekundäärisellä suhteella tarkoitetaan sitä, miten ympäristö ja kulttuuri vaikuttavat värin kokemiseen: esim. surun väri voi kulttuurista riippuen olla musta, valkoinen tai tumma violetti. Symbolit ja väritavat ovat opittuja ja omalta osaltaan muotikin synnyttää trendejä värien käyttöön. (Rihlama 1992.)

Kuva 9: Kevään 2013 väritrendit.

Värien symboliikalla tarkoitetaan sitä, millaisia ominaisuuksia väreihin liitetään. Tämä vaihtelee eri kulttuureissa ja eri aikakausilla (kuva 9). Väreillä on merkitystä eri tunnetilojen syntymisessä - toisilla värit vaikuttavat voimakkaammin, toisilla vaimeammin. (Rihlma 1992.) Semiotiikalla tarkoitetaan tiedettä, joka tutkii merkkejä, niiden elämää ja käyttöä. Yleisimpiä merkkejä ovat visuaaliset viestit, logot, liikennemerkit, vaatteet, brändit, signaalit jne. Semiotiikka tutkii kaikkea merkeillä tapahtuvaa viestintää ja siinä syntyviä merkityksiä. (Semiotiikan verkostoyliopisto 2011.)

Kuva 10: Esimerkki semiotiikasta: Länsimainen ja iranilainen pysähtymismerkki. Vaikka iranilaisen merkin tekstiä ei ymmärräkään, sen värit ja muoto synnyttävät opitun mielikuvan kiellosta.

Kuva 11: Kieltomerkki ja määräysmerkki.

Värisymboliikkaa on se, että esim. Rihlaman mukaan ihminen kokee ympäristöään myös vaistonvaraisesti, toisin sanoen, tietyt värit tuovat muistumia luonnonympäristöistä. Näin ollen vaaleansininen rinnastuu taivaaseen, vihreä metsiin ja niittyihin, keltainen päivänpaisteeseen ja punainen tuleen. (Rihlama 1992.)

Yleisesti ajatellen lämpimät värit (keltainen, oranssi, punainen ja purppura) aktivoivat ja piristävät. Ne luovat tilaan lämmintä tunnelmaa. Kylmät värit (violetti, sininen, turkoosi ja vihreä) puolestaan rentouttavat ja rauhoittavat.

Värimieltymyksiä on mm. yhdistetty tiettyihin persoonallisuustyyppeihin. Esimerkiksi ulospäin suuntautuneet ekstrovertit tuntuvat valitsevan mieluiten punaisia ja keltaisia värisävyjä. Sisäänpäin kääntyneet introvertit tuntuvat taas pitävän enemmän sinisistä ja vihreistä värisävyistä. Iän myötä ihmiset tuntuvat myös alkavan suosia enemmän sinisiä ja punaisia värisävyjä. Lähes kaikkialla maailmassa aikuiset pitävät sinisestä. Siihen liittyy väreistä vähiten kulttuurillisia arvoja. Vanhemmille ihmisille tulee iän myötä kaippu siniseen väriin, koska silmän linssit kellastuvat ikääntymisen myötä ja sinisiä sävyjä havaitaan huonoiten. (Coloria.net. 2012.) Lapset tuntuvat pitävän enemmän keltaisista ja vaaleanpunaisista väreistä. (Brusila 1998.)

Väreillä on uskottu olevan myös parantavia tai tuhoavia voimia. Väreihin on yhdistetty taianomaisuutta ja niille on annettu vertauskuvalaisia merkityksiä. Värien symboliarvo on joissakin tapauksissa noussut niin merkitykselliseksi, että se on saattanut rajoittaa taiteilijoiden ilmaisuvapautta. (Rihlama 1987.)

Harald Arnkilin mukaan väreillä on vaikutusta, mutta niissä itsessään ei ole mitään ihmisiin välittyviä fysiologisia ominaisuuksia. (Arnkil. 2007.)

Yleisen käsityksen mukaan esimerkiksi kirkas punainen saa verenpaineen nousemaan ja pulssin kiihtymään. Jos näin on, se johtuu Arnkilin mukaan jostain muusta tilanteeseen liittyvästä tekijästä kuin itse punaisesta väristä. Vihreän värin rauhoittavana pidettyä vaikutuskaan ei riipu väristä itsestään vaan värin kylläisyysasteesta. Värin kylläisyydellä tarkoitetaan väripigmenttien määrää värimä; mitä puhtaammat värit, sitä kylläisemmät ne ovat. Väriä ohennettaessa sen kylläisyys puolestaan vähenee. (Coloria.net. 2011). Toinen väri samalla kylläisyysasteella voidaan kokea yhtä levollisena kuin vih-

reä. Värien vaikutus tulisi myös suhteuttaa siihen, mitä sen rinnalla on. Kontrastit vaikuttavat ihmiseen, samoin värin sävy ja vaaleus. Värien vaikutus perustuu ennen kaikkea mielikuviimme, miellehtymyksiimme ja mieltymyksiimme. (Arnkil. 2007.)

Idän ja lännen kulttuurien väliset erot vaikuttavat myös värien merkityksiin sekä tunteuksiin. Esimerkkinä tästä on, että läntisissä kulttuureissa musta koetaan kuoleman värinä kun taas idän kulttuureissa valkoinen on samassa asemassa. (Rihlama. 1993.)

Ihmisen värireaagointiin on vaikuttamassa useiden tekijöiden lisäksi ikä ja sukupuoli, kuitenkin niin, että kehityskulku on erilainen sukupuolten välillä. Ikävuosina 0-25 värimielityksissä tapahtuu säännönmukaisia muutoksia. Myöhemmällä iällä värimielityksiin tapahtuu muutoksia lähinnä henkilökohtaisista sekä psyykkisistä seikoista. Pienet lapset ovat erityisen viehättyneitä punaisesta sekä keltaisesta, mutta iän karttuessa viehtymys muihin kirkkaisiin väreihin tasavertaistuvat. Murrosikäiset tytöt elävät vaaleanpunaista ruusukauttaan ja suurin osa pojista antaa arvoa oranssille. Murrosiän väistyessä ja nuoren aikuistuessaa värimielitykset kehittyvät kohti henkilökohtaisia värimielityksiä. (Rihlama. 1993.)

Aikuisten naisten on todettu pitävät lämminsävyisestä ympäristöstä. Kuitenkin laajasta yleisväriydestä huolimatta on ihmisten todettu jakaantuvan pääsääntöisesti värimielityksiltään sini- tai vihreätyyppisiin ihmisiin. Kuitenkin turkoosi koetaan molemmissa ihmisryhmissä miellyttäväksi väriksi, kunhan se esiintyy riittävän vaaleana, mutta voimakas turkoosi sävy koetaan makean ärsyttävänä. Iäkkäiden ihmisten on virheellisesti oletettu pitävän vain murretuista sävyistä. Kuitenkin kirkkaat värit piristävät iäkkäiden ihmisten elämää. (Rihlama. 1993.)

4.2 Värien ja valon yhteisvaikutus

Me emme näe värejä pimeässä, joten yleistämällä ilman valoa ei ole väriä. Valo onkin suurin edellytys värien näkemiselle. Siihen, millaisena värit näemme, vaikuttaa valaistuksen laatu. Väri muuttuu valaistuksen mukaan. Tämän vuoksi esim. muistinvaraisesti on hyvin vaikeaa ostaa saman sävyistä seinämaalaa kuin on aiemmin ostanut.

Valon määrittämisessä voi käyttää apuna erilaisia määreitä. Yksi niistä on värilämpötila (mittayksikkö kelvin (K)), joka kertoo valon värisävyn. Mitä suurempi kelvin-arvo on, sitä kylmempi ja sinertävämpi valon väri on. Valovirta eli lumen (lm) kuvaa valonlähteen säteilemää valon määrää eli se kertoo lampun valotehon. Valaistusvoimakkuus kuvaa valolähteen voimakkuutta valaistavalla pinnalla ja sen yksikkönä käytetään luksia (lx). Esim. lampun värintoistokyky vaikuttaa valon laatuun värilämpötilan lisäksi. Värintoistokyky kertoo, miltä huonekalujen tai vaatteiden värit tulevat valossa näyttämään. Värintoistokykyä kuvaa värintoistoindeksi eli Ra-indeksi. Mitä suurempi luku on, sitä luonnollisemmin värit toistuvat. Kotikäytössä värintoistoindeksin suositellaan olevan vähintään Ra 80. (Lampputieto; Motiva).

Yleisimpiä valonlähteitä ovat aurinko ja keinovalaistus (erilaiset loisteputket ja hehkulamput). Päivänvalo näyttää ainoana valona värit oikein. Sen värilämpötila on n. 5500 K. Päivänvalonkin sävyyn vaikuttaa sen voimakkuus ja heijastuminen (esim. sinitaivas). (Rihlma 1993.). Keinovaloa voi olla hyvin monen sävyistä. Kodeissa on yleisesti käytössä hehkulamppuja, joiden värilämpötila on noin 2700 K. Suomessa käytettävät loistelamput ovat tavallisesti väriltään 3000 K tai 4000 K. Päivänvalolampuiksi kutsutaan valonlähteitä, joiden värilämpötila on yli 5000 K. (Lampputieto; Motiva).

Kuva 12: Kelvin-arvot ja valon väri.

Lampputyyppi	Valon väri (K)
Hehkulamppu	2700
Pienisloistelamppu	2700 – 4000
Loistelamppu	2700 – 6500
Halogeenilamppu	3000
Led	3000 – 6500
Päivänvalo	5500

Kuva 13: Erilaisten valonlähteiden valon värit.

Esimerkkinä valonlähteestä, jonka värintoisto on erittäin huono, mainittakoon katuvalona käytetty suurpainenatriumlamppu. Se tuottaa punaisenoranssia valoa, jonka värilämpötila on tavallisesti 1900–2200 K ja värintoistoindeksi 20–25. Suurpainelamppujen värintoisto on huono eli ne vääristävät ympäristön värejä. Suurpainenatriumlamppua pidetään kuitenkin kustannustehokkaimpana tievalaisintyyppinä (kuva 14).

Kuva 14: Turun moottoritien valot.

Pelkästään yksittäisiä värejä käyttäessä tai jos väreillä ei olisi yhteisvaikutuksia ihmisen tuntemuksiin, saataisiin väreillä aina haluttu vaikutus. Kuitenkin väreillä on yllättäviäkin yhteisvaikutuksia. Niinpä esimerkiksi passiivinen valkoinen voi muuttua joidenkin värien kanssa hyvinkin aktiiviseksi. Tämä tarkoittaakin sitä, että halutun vaikutuksen saaminen ihmiseen värejä yhdistelemällä on vaativaa. Jokaisella ihmisellä voi olla hyvinkin erilainen käsitys väreistä, kuten esimerkiksi sinisestä puhuttaessa sinisen väriskaala voi vaihdella vaaleasta tummaan sävyyn. (Rihlama 1993.)

Värien valinnassa täytyy muistaa, että kokonaisuus ratkaisee, niin pukeutumisessa kuin sisustuksessakin. Kaikki värit voivat olla kauniita oikeassa paikassa ja valaistuksessa. Toimivin värimaailma syntyy toistensa kanssa tasapainossa olevista väreistä. Väri- ja sävymaailmoilla voidaan vaikuttaa siihen, miltä tila ihmisestä tuntuu. (Värien valinnan ABC. Tikkurila Oy. 2012). Erityisesti julkisten tilojen värimaailman suunnittelussa on hyvä ottaa huomioon tilan käyttötarkoitus ja valaistus (kuvat 15 ja 16). (Rihlama. www.sivusto.fi.)

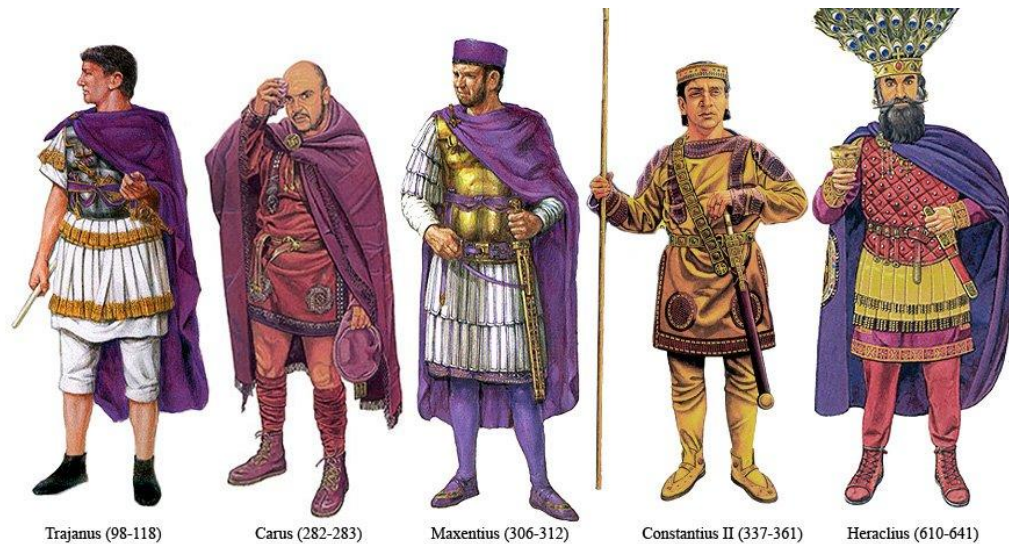
Kuva 15: Vaikeasti kehitysvammaisten lasten sairaalaosasto Ylöjärvellä. Katot maalattiin vaalean siniseksi, seinät jaoteltiin vaakasuorin väriyöhykkein ja soveltuissa kohdissa käytettiin epäsuoraa valaistusta. Tekstiilien kuvioinnit vallittiin luonnonläheisiksi.

Kuva 16: Lasten päiväkodin leikkitila Viialan seurakuntatalossa.

4.3 Värien merkitys pukeutumisessa

Kankaita ja vaatteita on värjätty suunnilleen yhtä kauan kuin niitä on valmistettukin. (Coloria.net. 2008.) Rooman valtakunnassa värien ja tekstiilien laatu heijastivat niiden omistajien sosiaalista statusta (*kuva 17*). Mitä kirkkaampia ja voimakkaampia värit olivat, sen kalliimpia ja harvinaisempia ne olivat. Värikkäät kankaat olivat merkki keisarillisesta monopolista ja johtajuudesta, mutta ne myös olivat tärkeitä diplomaattisia lahjoja. (Coloria.net. 2011.)

Kuva 17: Roomalaisia keisareita viideltä vuosisadalta. Piirroket Graham Sumner ja Richard Hook.

Värit on kautta aikain liitetty eri ammattikuntiin tai niiden yksilöityihin edustajiin. Roomassa esim. purppura sallittiin ensimmäisellä vuosisadalla värin vähetessä vain keisarilliselle perheelle. Pliniuksen aikana kermes-kirvoista saatu syvä ja ylellinen punainen oli varattu vain Rooman kenraalien viittoihin. Keskiajan ylimystön väri oli punainen. Kirkkaat värit oli varattu vain ylimystölle: kuninkaille, kardinaaleille, tuomareille - sekä hirttäjille, joiden punaiset vaatteet symboloivat elämän ja kuoleman valtaa. Englannissa lääkärit pukeutuivat punaiseen, koska punainen oli parantamisen symboli. Punaisen on uskottu lisäävän myös itsevarmuutta ja käyttämällä punaista sotilasasusteissa, sotilaiden voitonhalun uskottiin olevan korkealla. Toisaalta punainen asu on osin peittänyt myös veren värin. Kun Henri II julisti ketunmetsästyksen kuninkaalliseksi urheilulajiksi, punainen väri valittiin osallistujien vaatteisiin osoittamaan osallistuvien aristokraattien sosiaalista statusta. Englannin korkeimmassa oikeudessa tuomarin viitta on nykyäänkin punainen (kuva 18). (Coloria.net. 2011.)

Pukeutumisessa värejä on pidetty voimakkaana signaalina. Niitä on käytetty kertomaan vaatteiden kantajan yhteiskunnallisesta merkityksestä. Yleensä herrat käyttivät kirkkaita värejä ja alemmat yhteiskuntaluokat harmaita sävyjä. (Coloria.net. 2008.)

Kuva 18: Englantilainen korkeimman oikeuden tuomari pukeutuu punaiseen. Kuva Katie Collins.

Ennen kuin synteettiset väriaineet keksittiin kankaiden värjäämisessä ja värikaupassa liikkui valtavia summia rahaa. Uudet värikasvit aiheuttivat uuden käyttövärien lisäksi myös tuhansien ihmisten työttömyyttä ja taloudellista lamaa. Tämä toi mukanaan erilaisia lakeja ja säännöksiä rajoittamaan pukeutumista. Jotkut säännökset ovat määränneet, millaisia kankaita eri säätyluokkien tuli vaatteissaan käyttää. Esimerkiksi Ranskassa ja Englannissa pukeutumisen luokkajakoa puolusteltiin sillä, että rajoitteet auttoivat ylläpitämään moraalia ja olivat uskonnollisesti tarkoituksenmukaisia. Yleensä nämä säännöt koskivat vain alinta keskiluokkaa ja köyhiä - joilla ei yleensä ollut varaa-kaan rikkoa sääntöjä. Ne, joilla oli varaa, noudattivat säädöksiä - jos noudattivat. Yleensä väärin pukeutumisesta oli rangaistuksena vaatteiden luovuttaminen ja pienet sakot. (Coloria.net. 2008.)

Suomessa Säätyläisetkin pukeutuivat harmaaseen 1500-luvun lopulle saakka. 1500-luvun lopulla renessanssiajan muoti alkoi vaikuttaa korkeiden säätyjen pukeutumiseen etenkin Juhana-herttuan hovissa. 1700-luvulle saakka vain varakkaat pukeutuivat värikkäästi; talonpoikien arkipuku oli luonnonvärinen, kirkkovaate musta. Yleisesti ottaen tavallisen väestön arkivaatteet olivat luonnonvärisiä, mustia, valkoisia ja harmaita 1800-luvulle saakka (*kuva 19*). (Coloria.net. 2010.)

Kuva 19: Naisten pukeutuminen 1800-luvulla. Ruokolahden eukkoja kirkonmäellä, Albert Edelfelt 1887.

Erityisesti naisten suosimissa värianalyyseissä selvitetään, mitkä värisävyt sopivat ihmiselle parhaiten. Tällaiset värianalyysit pohjautuvat aistihavaintoihin eikä niiden yhteydessä voida puhua tieteestä tai edes mystiikasta. Hiuksien, ihon ja silmien väriin soinnutetuissa väreissä ihminen toki näyttää hyvältä. Niputtamalla ihmiset heitä pukevien värien ja värimieltyymysten mukaan erilaisiin ryhmiin on jopa hieman vaarallista. Arnkilin mukaan on turha kuvitella, että ihmistä voisi lukea kuin avointa kirjaa vain värivalintojen perusteella. (Arnkil. 2007.)

4.3.1 Värit nykyajan pukeutumisessa

Kuten jo aikaisemmin todettiin, värin kokeminen peilautuu aina elettyyn elämään – se on kulttuuri- ja aikasidonnaista. 2000 vuotta sitten purppuralla värjätty kangas maksoi enemmän kuin saman painoinen määrä kultaa ja Rooman keisarit kielsivät sen käytön kaikilta muilta paitsi itseltään. Nykyään purppuran valmistaminen kemiallisesti on erittäin halpaa ja kuka vain voi pukeutua purppuraan.

Värien merkitys ei ole sama nyt kuin esimerkiksi 1000 vuoden päästä. Käytäntö ja kulttuuri luovat muotia, joka vaikuttaa väreihinkin, niiden käyttöön ja yhdisteltävyyteen. Värejä käytettiin Suomessakin paljon 60-, 70-, ja 80-luvuilla. 90-luvulla kirkkaat värit hävisivät taloudellisen laman myötä (*kuva 20*).

Kuva 20: 60-, 70- ja 80-luvun pukeutumisen väriloistoa.

Nykyäänkin suomalaiset suosivat pukeutumisessaan yleisesti mustaa. Erityisesti talvisin väriloisto mm. katunäkymästä puuttuu. Muotikaupan Liiton toimitusjohtajan Yrjö Gorskin mukaan tummiin pukeutuminen on meillä perinpohjainen perimä siitä huolimatta, että kansallisasumme ovat hyvin värikkäitä, etenkin Lapin alueella. Yleensä värit pääsevät loistamaan vain urheiluvaatteissa. Mustat vaatteet valitaan yleensä siksi, että uskotaan, etteivät lika tai liikkakilot niissä näy. Kevät tuo kesää kohti mentäessä yleensä mukanaan kirkkaat värisävyt sekä hemeät ja utuiset pastellinsävyt myös suomalaisten pukeutumiseen (kuva 21).

Kuva 21: Kevään ja vapun kunniaksi suomalaiset pukeutuvat vaaleisiin vaatteisiin.

Gorskin mukaan saattaa kulua vielä muutama vuosi, ennen kuin Suomessa käytetään värejä yhtä usaliaasti kuin ulkomailla. Hän muistuttaa, että: "Muotialan vanhan sanonnan mukaan musta on aina muotia. Se on perusväri, joka toimii kaudesta toiseen." (Malminen. 2013.)

Kuva 22: Suomalaisten mustaa talvipukeutumista.

Mustaa pidetään valkoisen vastakohtana ja yleensä värinä, joka liitetään pimeyteen, yöhön ja suruun länsimaaisessa kulttuurissa. Vaikka musta on suruväri ja hautajaisväri, se on myös virallinen väri (esim. miesten puvut). Se liitetään länsimaissa vakavuuteen ja synkkyyteen, mutta myös sivistyneisyyteen ja tyylikkyyteen. Useissa itämaissa musta on alhaisen syntyperän, palvelijoiden ja orjien väri. (Coloria.net. 2009.)

Kuva 23: Mustiin pukeutuneita pappeja.

Mustaan pukeutuvat luterilaisen ja katolisen kirkon rivipapit sekä venäläiset ja dominikaanimunkit (kuva 23). Kardinaalien arkipuku on musta, jossa on punaiset reunukset. Japanissa morsiamet pukeutuvat mustaan hääkimonoon. Länsimaissa nuohoojat pukeutuvat vielä edelleenkin mustaan, mikäli käyttävät työpukuja. (Coloria.net. 2010.)

Dress You Up:in pukeutumisneuvojan Kikka Sepän mukaan musta kuitenkin sopii vain harvalle, jos kellekään, hyvin. Hän suosittelee käyttämään ainakin kasvojen lähellä muita värejä, mikäli mahdollista. (Haastattelu: Pukeutumisneuvoja Kikka Seppä. 2013)

Värinä harmaa mielletään ns. väliväriksi, huomaamattomaksi, ”ei kenenkään –maaksi”. Mustan ja valkoisen sekoituksesta on tullut kompromissiväri. Sitä käytetään usein ilmaiseemaan negatiivisuutta. Harmaa on tavallisuuden symboli: väri, jossa ei ole mitään yllättävää. Niin Kiinassa kuin Japanissakin harmaa väri yhdistetään tuotteen halpuuteen. USAssa harmaa liitetään usein kalleuteen, laatuun ja kestävyyteen. Monissa kulttuureissa harmaa kytketään vanhuuteen - harmaahapsiin, joille on pitkän elämän aikana kertynyt elämänviisautta. (Coloria.net. 2010.)

Värittömään ja arkiseen harmaaseen pukeutuvat nykyään työnsä puolesta postinkantajat, joiden virkapuku on harmaa. ”Harmaapukuisiksi miehiksi” (men in grey flannel) kutsutaan englanninkielisissä maissa ylempiä virkamiehiä tai johtajia. Aikanaan pukeutui amerikkalaisen Punaisen Ristin naispuoliset vapaaehtoiset sairaalatyöntekijät harmaaseen työasuun (kuva 24). Suomessa harmaata pidettiin armeijan värinä, ennen nykyisin käytössä olevaa armeijan maastokuvioista lomapukua. (Coloria.net. 2008.)

Kuva 24: Punaisen Ristin hoitajan harmaa työasu.

Valkoinen väri mielletään tyhjäksi; väriksi, jossa ei ole mitään. Sitä pidetään puhtauden symbolina, antautumisen (valkoinen lippu) ja rauhan (valkoinen kyyhkynen) merkinä. Vaikka Kiinassakin valkoinen liitetään puhtauteen, se on myös suruväri ja kuoleman väri, kuten Japanissakin. Intiassa valkoisen ajatellaan tuottavan epäonnea. Afrikkalaisessa perinteessä valkoinen viittaa yleensä voodooon, arvoituksiin ja yliluonnolliseen. (Coloria.net. 2008.)

Sairaanhoitajien valkoinen työasu, joka henkii puhtautta ja kliinisyyttä, on tuonut mukanaan määritelmän ”sisar hento-valkoinen” (kuva 25). Käytetyin vaate, joka on ollut valkoinen varhaiskirkon ajoista lähtien, on kastepuku. Länsimainen neitsytmorsian pukeutuu myös valkoiseen puhtautta symboloivaan morsiuspukuun. (Coloria.net. 2009.)

Kuva 25: Valkoiseen pukeutuneita sairaanhoitajia 1970-luvulla.

Punainen on voimakas väri, jota on käytetty jo luolamaalauksissa. Punaiseen liitetään elämä ja rakkaus, mutta myös vaara, kiellot ja kuolema. Se on myös veren väri. Kristinuskossa punainen on liitetty usein paholaiseen, kun taas antiikin kulttuureissa sen uskottiin suojaavan niiltä.

Nykyihminen liittää sen helposti kuolemaan ja väkivaltaan, mutta aiemmin veren väri on ennemminkin viitannut elämänvoimaan. Länsimaissa, esim. Ranskassa ja Britanniassa punainen on maskuliinisuuden väri, jota usein käytetään urheiluvaatteissa ja välineissä. Nykyään punainen liitetään vasemmistoliikkeisiin, kommunistisiin maihin ja sosiaaliseen aatteeseen. (Coloria.net. 2011.).

Länsimaisessa ajattelussa punainen mielletään tyttöjen väriksi siinä, missä sininen poikien väriksi. Kiinassa taas sinistä pidetään pienten tyttöjen värinä. Indonesiassa punainen on yleinen väri miesten vaatteissa: punainen on maskuliininen väri ja se yhdistetään mm. urhoollisuuteen ja sotaan.

Lähes kaikki länsimaiset värianalyttikot pitävät punaista rohkeuden, vahvuuden, päättäväisyyden ja intohimon värinä. Kiinassa morsian pukeutuu punaiseen pukuun ja kävelee punaista mattoa pitkin. Roomassa morsiamet kiedottiin tulenpunaiseen pukuun,

jonka tehtävä oli ruokkia rakkautta ja lisätä hedelmällisyyttä. Kreikassa, Albaniassa ja Armeniassa punaisia huntuja pidetään yhä tänäkin päivänä. Ovatko siis rohkeus, vahvuus ja intohimo morsiamilta vaadittavia ominaisuuksia?

Saksassa 1930-luvulla poliittiset vangit puettiin punaisiin asuihin. Nykyään ehkä tunnetuimmat punaisten univormujen kantajat ovat Kanadan ratsupoliisit (*kuva 26*) ja Englannin kuningatar Elisabethin vartiokaartin sotilaat sekä länsimainen joulupukki. Englantilaisten posteljoonien virka-asu on punainen. (Coloria.net. 2010.)

Kuva 26: Kanadalaiset ratsupoliisit.

Länsimaissa sininen on viimeisiä nimettyjä värejä. Aikaisemmin puhuttiin vain taivaan tai meren väristä. Sinistä väriä pidetään viattomuuden, hiljaisuuden ja kaipauksen värinä. Siihen liitetään myös puhtaus, keveys ja henkisyys sekä toisaalta myös virallisuus. Iranissa sininen on surun väri. Suomessa sinistä ja erityisesti sinivalkoista pidetään hyvin vahvasti suomalaisuuden symbolina. (Coloria.net. 2008).

Luonnollinen ruoka on harvoin sinistä, joten se saattaa olla syynä, miksi sininen väri esim. herättää vähiten ruokahalua. (Coloria.net. 2012)

Aikoinaan sinistä esiliinaa Englannissa käyttivät lähes kaikki keskiluokan ammattikunnat, kuten kauppiaat, teurastajat, majatalojen isännät jne. (Coloria.net. 2010.) Edelleen sininen on yleinen väri työvaatteissa, esimerkiksi työhaalarit ovat usein väriltään tumman sinisiä (kuva 27). Nykyään Englannissa sininen on yleinen koulupukujen ja sairaanhoitajien väri. Useissa maissa sininen on laivaston väri, Suomessa ilmavoimien. YK:n rauhanturvaajat käyttävät sinisiä kypäriä. Suomessa, Englannissa ja Ranskassa poliisit pukeutuvat sinisiin asuihin, Englannissa jo Shakespearen ajoista lähtien. Myös nukkumatin uskotaan pukeutuvan siniseen asuun. (Coloria.net. 2008).

Kuva 27: Sininen sähkö- ja palosuojattu riippusuoja.

Ihmissilmä pystyy erottamaan eniten vihreän eri sävyjä. Sanotaan, että vihreä on ihmissilmälle kaikkein rauhallisin väri. Vaikka sitä esiintyy luonnossa paljon, väripigmentti on hankala valmistaa. Vihreää pidetään neutraalina ja passiivisena sekä kateuden värinä. Useissa kulttuureissa sitä pidetään elämän ja kasvun merkinä ja se liitetään vehreään luontoon ja kasvun heräämiseen. Voimakkaat ja kirkkaat vihreän sävyt koetaan erityisen negatiivisina ja hyökkäävinä, mutta myös ns. lupana, kuten liikennevaloissa. (Coloria.net. 2009)

Vihreän koetaan olevan rauhoittava ja se saa ihmiset tuntemaan itsensä turvassa oleviksi ja hoivatuiksi. Se kertoo myös kliinisyydestä ja puhtaudesta – leikkaussaleissa sisustus ja leikkaussalihenkilökunnan työvaatteet ovat vihreitä. Myös siksi, että punainen veri ei vastavärissään vihreässä näy punaisena. Kellanvihreiden värien on todettu aiheuttavan pahoinvointia - monet lentoyhtiöt ovatkin kieltäneet niiden käytön lentokoneiden sisustuksessa. Toisaalta vihreässä ympäristössä työskentelevillä on vähemmän vatsakipuja kuin muilla. (Coloria.net. 2008)

Uudelleen naimisiin menneet lesket muinaisessa Kreikassa pitivät vihreitä huntuja symbolisoidakseen hedelmällisyyttään. Keskiajalla vihreä oli kuningattarien ja prinsessojen väri. 1500-luvun Englannissa prostituoitujen piti käyttää vihreitä hihoja. Ranskan valankumouksen jälkeen, vihreään pukeutuvia ihmisiä saatettiin hakata ja pistää vankilaan, koska aikaisemmin se oli ollut ranskalaisten kuninkaallisten tunnusväri.

Suomessa 1950-luvulla vankilan avoimilla osastoilla ja nuorisovankiloissa pukeuduttiin talvisin vihreään sarkaan. Ennen saksalaiset metsänvartijat ja metsästyksen johtajat käyttivät vihreitä asuja.

Arabimaissa vihreää pidetään profeettojen värinä: profeetta Mohammed pukeutui lempiväriinsä, vihreään takkiin ja vihreään turbaaniin. Arabit eivät pukeudu arkisin vihreään, koska kunnioittavat sitä niin paljon. Skotlantilaisiin häihin ei toivota vieraiden pukeutuvan vihreään, koska vihreän uskotaan tuovan epäonnea. Myös vihreiden kenkien ja vihreiden autojen uskotaan olevan epäonnen kaluja.

Kuva 28: Saksalaiset poliisit pukeutuvat vihreään työasuun.

Japanissa vihreä symboloi keisaria. Yhdysvaltojen armeijan ja saksalaisen poliisin (kuva 28) väri on vihreä. Skotlannin ylämailla uskotaan pienen vihreään pukeutuneen naisen, gruagachin, vahtivan karjaa. Vihreää asua käyttävät myös kelttiläiset tontut, Robin Hood ja Peter Pan. (Coloria.net. 2011.)

Keltainen on jumaluuden väri, joka huomiovärinä viestii vaaraa. Se on hilpeä ja iloinen sekä kevyesti kiihottava väri. Keltainen on väri, jonka ihmissilmä ensimmäisenä havaitsee.

Kirkkaana keltainen henkii positiivisuutta, onnellisuutta, lämpöä ja viisautta, mutta myös sairautta vaaraa ja petollisuutta. Keltaisia lippuja onkin käytetty karanteenin ja epidemioiden symbolina.

Keltaisen vaikutusta ihmiseen on tutkittu: se aiheuttaa päänsärkyä ja jännitystä. Toisaalta keltaisen sanotaan myös parantavan muistia ja arvostelukykä. Ihmisten, jotka pukeutuvat keltaiseen, on sanottu olevan aktiivisia ja etsivän haasteita.

Kuva 29: Keltaiseen pukeutunut intialainen hindumorsian.

Sahraminkeltainen liitettiin keskiajalla rakkauteen ja himoon, ja koska keskiajalla kristityt alkoivat suhtautua ihmisen seksuaalisuuteen negatiivisemmin, keltaisesta tuli prostituoitujen väri. (Coloria.net. 2009.)

Intiassa keltainen on maanviljelijöiden ja kauppiaiden väri. Hindut pukeutuvat keltaiseen juhliakseen kevättä ja häitään (kuva 29). Venäjällä keltainen on surun ja eron väri. (Coloria.net. 2011.)

4.3.2 Värit hoitohenkilöstön työvaatteissa

Kuva 30: Hoitohenkilöstön tummansininen työasu.

Hoitohenkilöstön pukeutuminen on nykyään länsimaissa aiempaa värikkäämpää. Suomessa on meneillään väriuudistus, jolla halutaan yhdenmukaistaa hoitohenkilöstön asuja. Suunnitteilla oleva tummansininen erottaisi heidät esimerkiksi laitoshuollon työntekijöistä (kuva 30). Erikoisyksiköissä työasuissa käytetään vaaleanpunaista, sinistä ja vihreää. (Sairaanhoitaja. 2011)

Suomessa ei hoitohenkilöstöllä ole toimenkuvasta riippuvaa väritystä työasussaan, lukuun ottamatta leikkaussalissa työskentelevien vihreää (kuva 31). Valkoinen asu on perinteisin, eniten käytetyin, erityisesti sairaalamaailmassa (kuva 32). Sairaaloissa esim. lastenosastoilla pyritään luomaan kodinomaista tunnelmaa suosimalla henkilöstön asuissa värejä ja kuvioita. Myös psykiatrisilla osastoilla yritetään välttää laitospaisuutta, joten henkilökunta saattaa käyttää jopa omia vaatteitaan. Dementiayksiköissä tai muunlaisissa hoivakodeissa käytetään myös värejä ja kuvioita työvaatteissa. Tämä siksi, koska muistihäiriöisillä voi olla pahojakin hahmotushäiriöitä ja heidän on helpompi erottaa ja hahmottaa värikkäitä vaatteita. (Haastattelu: sairaanhoitaja Eeva-Liisa Kauranen. Suomi. 2012.)

Kuva 31: Leikkaushoitajia vihreissä työasuissaan.

Kuva 32: Sairaanhoitajia Mikkelin keskussairaalassa.

Englantilaisissa sairaaloissa käytetään värejä hoitajien työasuissa. Näin erotetaan eritasoinen ja eritehtävissä toimiva henkilöstö toisistaan. Mitään yksiselitteistä kansallista värikoodia ei kuitenkaan ole, vaan jokainen sairaala noudattaa omaa koodistoaan. Yleisesti voidaan kuitenkin todeta, että kaikilla ammattiin valmistuneilla ja koulutetuilla hoitajilla on joku sinisen sävyinen asu. Esim. Englantilaisissa NHS (National Health Service) sairaaloissa osastonhoitajat tai muut ylemmissä tehtävissä toimivat hoitajat puukeutuvat yleisesti tumman sinisiin raidallisiin tai yksivärisiin univormuihin. Sairaanhoitajat käyttävät vaalean sinisiä, joko raidallisia tai yksivärisiä asuja. Opiskelijoilla on asuisaan sekä valkoista että harmaata. Auskultioijilla asujen värikirjo voi vaihdella vaalean-

punaisesta lilaan ja valkoiseen. Toisessa englantilaisessa sairaalassa taas röntgenhoitajat käyttävät valkoisia tai punaisia asuja ja fysioterapeutit valkoisia tai vihreitä asuja. Ns. keikkatyöläiset käyttävät englantilaisissa sairaaloissa yleensä liloja univormuja, vaikkakin jokaisella välitystoimistolla voi olla oma värinsä. (Haastattelu: sairaanhoitaja Amy Collins. Iso-Britannia. 2012.)

Kuva 33: Englantilaisen Morecambe Bayn yliopistollisen sairaalan hoitajia.

Ison-Britannian sairaaloiden erilaisiin värikoodistoihin ilmeisen kyllästytneenä, kesäkuussa 2008 Walesissa siirryttiin standardeihin väreihin henkilöstön asuissa, että potilaat erottaisivat hoitajat (*kuva 34*). Skotlannissa otettiin sama käytäntö joulukuussa 2008. (National Health Service. 2008)

Kuva 34: Walesilaisen Carmarthen West General Hospitalin hoitohenkilöstöä uusien työasujen käyttöönoton yhteydessä 8.4.2010.

Aasiassa hoitohenkilöstön pukeutuminen on perinteikkäämpää kuin länsimaissa. Thaimaalaisessa Bumrungradin sairaalassa Bangkokissa henkilöstön identifiointi onnistuu työasun perusteella. Vastaanottoapulaiset käyttävät siistejä harmaita pukuja. Hoitajien asut ovat valkoiset ja niihin kuuluu valkoiset päähineet. Apuhoitajat tms. käyttävät puolestaan mustia asuja mustine päähineineen (kuva 35).

Kuva 35: Thaimaalaisen Bumrungradin sairaalan hoitohenkilöstöä.

Suomessa pukeutumista ohjataan myös tietyillä säännöillä. Korujen ja huivien käyttö voi olla esimerkiksi lasten psykiatrisella osastolla mahdollista, lukuun ottamatta roikkuvia koruja ja avainnauhoja. Kiinnipitotilanteissa ne voivat aiheuttaa vaaratilanteita. Yleisesti ottaen myöskään lyhyet shortsit tai paljastavat asut eivät sovi työasuiksi. (Sairaanhoitaja. 2011).

Hoitohenkilöstön työasut ovat länsimaissa värikkäämpiä, mutta yleisilmeeltään vaaleita (kuva 36). (Sairaanhoitaja. 2011).

Kuva 36: Esimerkki Suomessa myynnissä olevien hoitoalan työasujen väreistä.

Yksiväristen yläosien rinnalle on myyntiin tullut kuviollisia tunikoita. Niitä ei kuitenkaan vielä paljon näe käytössä.

Kuva 37: Esimerkit Suomessa myynnissä olevista kuviollisista tunikoista.
Oik. Spring Fling Black ja vas. Backyard Garden Black –naisten kietaisutunikat.

5 Tutkimusmenetelmät

Tämä kappale käsittelee opinnäytetyöprosessin aikana kohderyhmälle teetettyjä kyselytutkimuksia sekä avaa ja analysoi tutkimustulokset.

5.1 Tutkimusperusteet ja -menetelmät

Konseptin mukaista malliston suunnittelua varten oli erittäin tärkeää kartoittaa kohderyhmän omat mieltymykset ja tarpeet toimivalle sekä fyysisesti ja psyykkisesti miellyttävälle työvaatteelle.

Kvantitatiivisen eli määrällisen ja kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen eroista on käyty keskustelua pitkään. Brymanin mukaan kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen erot näkyvät seuraavan kuvan mukaisesti.

NÄKÖKULMA	KVANTITATIIVINEN	KVALITATIIVINEN
Tutkijan ja tutkittavan suhde	Etäinen	Läheinen
Tutkimusstrategia	Strukturoitu	Strukturoimaton
Aineiston luonne	Kova ja luotettava	Rikas ja syvä
Teorian ja tutkimuksen luonne	Teoriaa varmistava	Teoriaa luova

Kuva 38: Bryman: Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen erot.

Niitä ei kuitenkaan Hirsjärven ym. mukaan pidä tarkastella toistensa vastakohtina, vaan toisiaan täydentävinä menetelminä. Niitä käytetäänkin usein rinnakkain. (Hirsjärvi ym. 2007).

5.1.1 Kvantitatiivinen kysely, tavoite ja toteutus

Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus tarkoittaa tutkimusta, jossa yleensä käytetään laskennallisia menetelmiä ja tarkoituksena on saada yleistettävissä olevaa tietoa. Havaintoaineiston keruumenetelminä voidaan käyttää haastatteluja tai kyselyitä. Menetelmä soveltuu parhaiten, kun halutaan kartoittaa suuria ihmisryhmiä eikä haluta saada yksittäistapauksista täysin kattavaa tietoa. Menetelmässä korostuu laskennalliset ja tilastolliset analyysit, joiden pohjalta tutkimustulokset tehdään. (Virtuaaliammattikorkeakoulu 2012).

Tässä opinnäytetyössä kvantitatiivinen kysely tehtiin sähköisesti (PDF-lomake) kohdentamalla se hoitoalalla eri tehtävissä työskenteleville henkilöille. Kyselyyn vastasi 27 pääkaupunkiseudulla, Turun alueella ja Itä-Suomessa sekä Virossa ja Englannissa apteekissa, sairaaloissa, terveyskeskuksissa, yksityisillä lääkäriasemilla, päiväkodissa ja vanhusten parissa työskentelevää hoitoalan ammattilaista.

Kvantitatiivisella kyselyllä pyrittiin saamaan vastaukset mm. seuraaviin kysymyksiin:

- Mistä elementeistä toimiva ja käytännöllinen työvaate hoiva-alan eri työtehtävissä koostuu?
- Mitä hoiva-alalla erilaisissa tehtävissä työskentelevät henkilöt toivovat työvaatteidensa toimivuudelta ja käyttömukavuudelta?

Kyselyn pääasiallinen tavoite oli selvittää hoitohenkilöstön toiveet ja huomiot siitä, mistä elementeistä koostuu toimiva ja käytännöllinen työvaate.

Kvantitatiivisen kyselyn tulokset esitetään kuvaajina ja niiden sisältö avataan myös tekstinä kohdassa 6. Tutkimustulokset (s. 39). Kyselytutkimuksen vastauksista saadut tulokset pyritään ottamaan huomioon Liikeliina Oy:n hoivasektorin uuden työvaatemalliston suunnittelussa.

5.1.2 Kvalitatiivinen kysely, tavoite ja toteutus

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on menetelmä, jota käytetään yleisesti kvantitatiivisen tutkimuksen lisänä. Yleensä laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä, selvittämällä ilmiön merkitystä tai tarkoitusta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että haastattelussa on annettu vastaajille mahdollisuus omiin ajatuksiin, tunteisiin ja mielipiteisiin, eikä haastattelussa ole pyritty niihin vaikuttamaan. (Virtuaaliammattikorkeakoulu 2012).

Tässä opinnäytetyössä laadullinen eli kvalitatiivinen kysely toteutettiin henkilökohtaisilla haastatteluilla kohdehenkilöiden (10 kpl) kanssa. Haastattelussa pyrittiin selvittämään, miten he kokevat työasujensa käytön osana työidentiteettiään, millaista värikoodistoa käytetään tai toivottaisiin käytettävän ja millaisista kuoseista ja väriyhdistelmistä pidetään. Yleisesti ottaen esim. väriyhdistelmistä selvisi, että aikuiset pitävät murretuista sävyistä.

5.2 Tieteen filosofiset valinnat

Tutkimuksen tekemiseen liittyvät kaikkein syvimmat ja periaatteellisimmat päätökset tehdään tieteenfilosofisella tasolla, joko tiedostaen tai tiedostamatta. Tutkimus, silloinkin kun se on hyvin käytännöllinen ja työelämän sovellutuksiin tähtäävä, perustuu oletuksiin (Hirsjärvi ym. 2007). Tieteen filosofisilla valinnoilla tarkoitetaan tutkimuksen erilaisia perusoletuksia, alkuoletuksia ja taustasitoumuksia. Nämä ovat usein piileviä oletuksia esim. ihmisistä, maailmasta ja tiedonhankinnasta. Näitä oletuksia nimitetään taustasitoumuksiksi eli filosofisiksi perusoletuksiksi. Tieteenfilosofisia valintoja voidaan tarkastella viiden filosofian alueen kautta: ontologian, epistemologian, logiikan, teleologian ja etiikan kautta (Viestintätieteellinen tutkimus, 2004).

Tässä opinnäytetyössä olen pohtinut teleologian avulla mm. kysymyksiä tutkimuksen tarkoituksesta: Mitä varten tutkimus tehdään ja miten tutkimus lisää tietoa tutkitavalla alueella? (Hirsjärvi ym. 2007.)

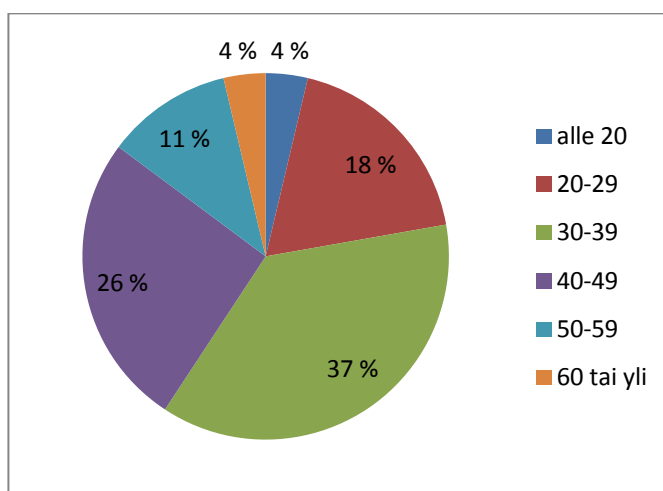
6 Tutkimustulokset

Kyselytutkimus toteutettiin sähköisenä PDF-kyselynä. Kyselyn toimivuus testattiin ennen laajempaa jakelua koehenkilöllä. Tämä testi osoitti, että kysymyksessä ”Työvaatteiden ominaisuuksista” on väärin ymmärtämisen mahdollisuus. Tämän vuoksi päädyttiin antamaan ko. kysymykseen mallivastaus. (Liite 2: Koehenkilön vastaus).

6.1 Sukupuoli

Kyselyyn vastasi 27 henkilöä, joista 4 oli miehiä ja loput eli 23 naisia. Jos miespuolisia vastaajia olisi ollut enemmän, olisi vertailuun voitu ottaa sukupuolten mielipiteiden välisiä eroja.

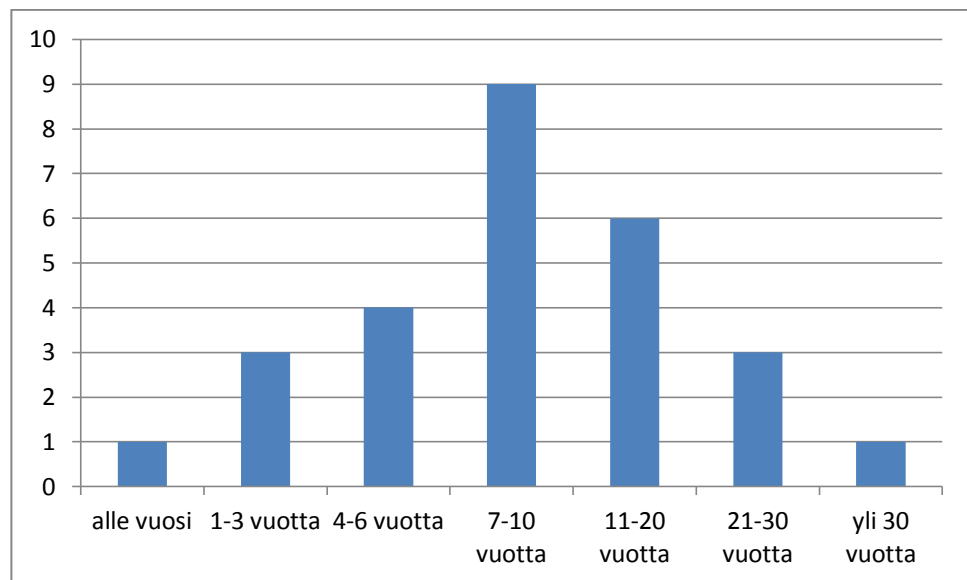
6.2 Ikäjakauma

Kuvio 1: Kyselyyn vastanneiden ikäjakauma

Kyselyyn vastanneista suurin osa eli 37 % oli 30 - 39 –vuotiaita. Seuraavaksi eniten eli 26 % oli 40 - 49 –vuotiaita. Alle 20-vuotiaita ja yli 60-vuotiaita oli vähiten, vain 4 % vastaajista.

6.3 Työkokemus

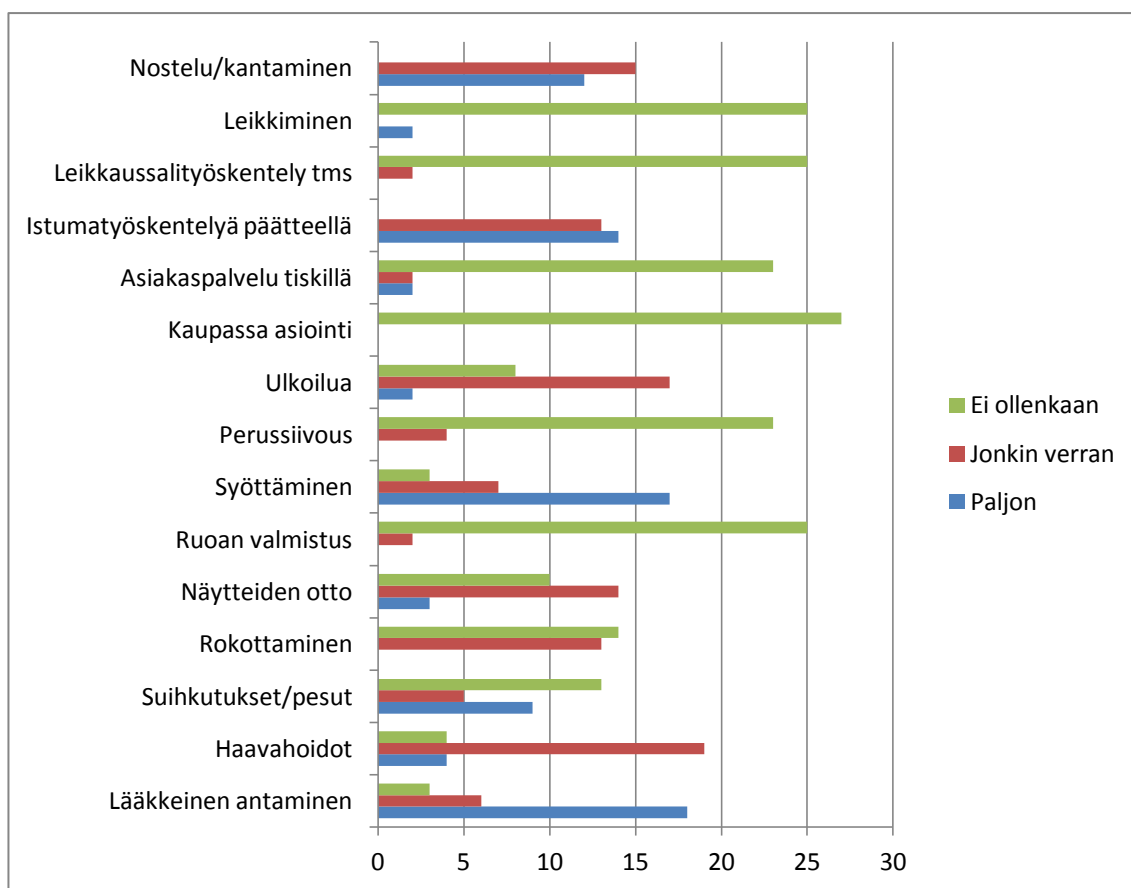

Kuvio 2: Kyselyyn vastanneiden työkokemus

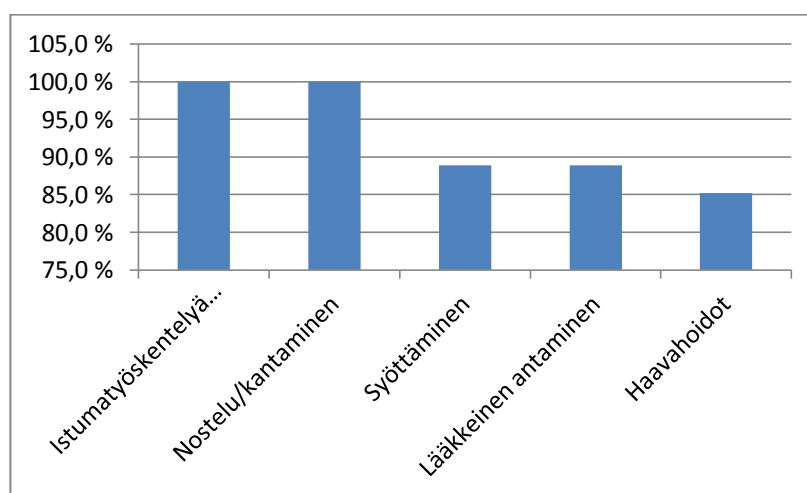
Vastannein työkokemus hoitoalalta painottuu selkeästi 7-10 vuoteen. Tutkimuksessa selvisi myös, että muutama vastanneista oli toisessa ammatissaan, johon olivat opiskelleet ns. aikuisiällä.

6.4 Työtehtävät

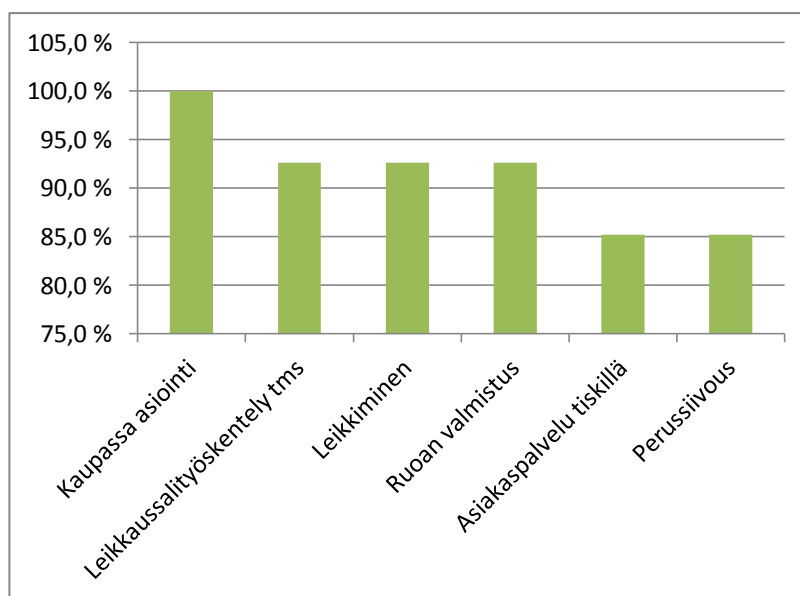
Työvaatteiden asukokonaisuutta suunniteltaessa on tärkeää tietää, millaisia työtehtäviä käyttäjien työhön sisältyy.

Kuvio 3: Hoitoalan henkilöstön työtehtävien sisältö

Kuvio 4: Työtehtävät, joita kyselyyn vastanneet tekivät työssään eniten.

Kuvio 5: Työtehtävät, joita kyselyyn vastanneet tekivät työssään vähiten.

Muiksi työtehtäviksi listattiin mm. potilaiden ohjausta suullisesti, lääkkeiden valmistusta ja hammashoitajan työtehtäviä.

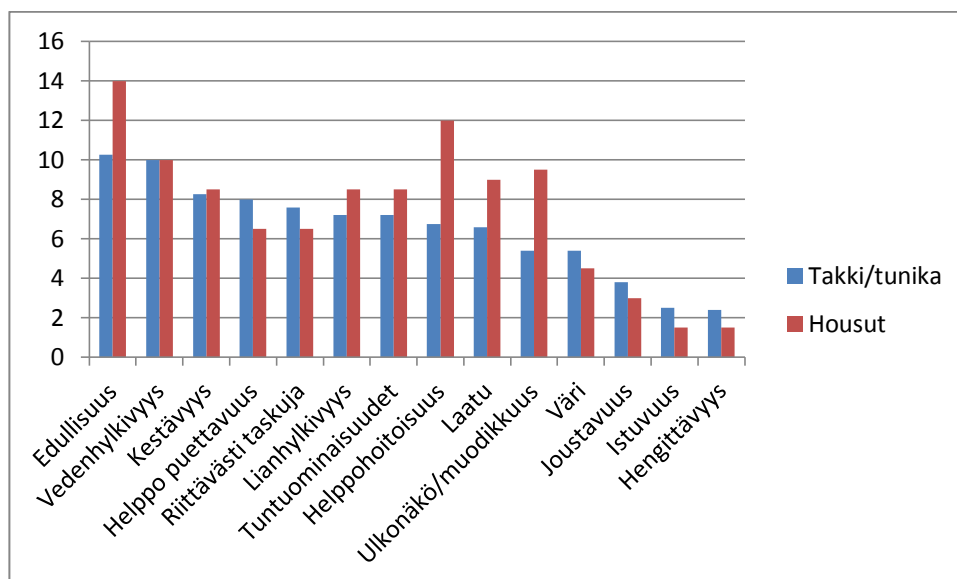
Työtehtävien monipuolisuus riippuu selkeästi työnimikkeestä, työkokemuksesta ja työpaikasta. Hygieenisyyttä vaativissa työtehtävissä kuten esim. haavahoidoissa, näytteiden otossa ja leikkausaliityöskentelyssä henkilöstöllä on erilliset lisäsuojaimet, joten suojausominaisuuksia niiden osalta ei perustyövaatteelta vaadita. Suihkutuksia varten hoitohenkilöstöllä on myös erilliset suojaimet, joten vedenhylkivyyскään ei ole vaadittavia ominaisuuksia.

6.5 Työvaatteen ominaisuudet

Kyselyssä pyydettiin valitsemaan tunikalle/työtakille, liiville ja housulle 14 työvaatteen ominaisuudesta vastaajan mielestä tärkeimmät siten, että arvolla 1 merkittiin tärkein ja arvolla 15 vähiten tärkein. Kyselyyn valittiin nuo kolme edellä mainittua asiaa siksi, että ne ovat kyselyn perusteella yleisimmät Suomessa käytössä olevat työvaatteet hoitohenkilöstön keskuudessa silloin, kun työvaatetta käytetään.

Annetun mallivastauksen avulla poistettiin kysymyksen väärin ymmärtämisen mahdollisuus.

Vastauksista oli selkeästi havaittavissa, että työtakin/-tunikan ja housujen ominaisuudet miellettiin kyselyn perusteella yhtä tärkeiksi. Liivi koettiin jonkinlaiseksi lisäasuksi. Työtehtävillä ei selkeästi näkynyt olevan merkitystä työasulta toivottuja ominaisuuksia tärkeysjärjestykseen laitettaessa.

Kuvio 6: Työtakin/-tunikan ja housujen ominaisuudet

Työtakin/-tunikan tärkeimpinä ominaisuuksina pidettiin hengittävyyttä ja istuvuutta. Kaksi vähiten merkityksellisintä ominaisuutta olivat edullisuus ja vedenhylkivyyys. Myös housujen tärkeimmiksi ominaisuuksiksi nousivat hengittävyys ja istuvuus. Housujen osalta kaksi vähiten tärkeintä ominaisuutta olivat edullisuus ja helppohoitoisuus.

Syynä siihen, että työasun hinnalla ei koettu olevan merkitystä, voi olla, että työpaikka maksaa vaatteet. Toinen syy voi olla myös se, että työvaatteen hinnalla ei ole väliä, kunhan se on hyvä.

Kyselyn perusteella selvisi, että työtakin/-tunikan ulkonäöltä toivotaan enemmän kuin housujen ulkonäöltä tai muodikkuudelta. Mielenkiintoista oli myös huomata, että yläosalta ei toivota samaa helppohoitoisuutta kuin housuilta.

6.6 Työvaatekokonaisuus

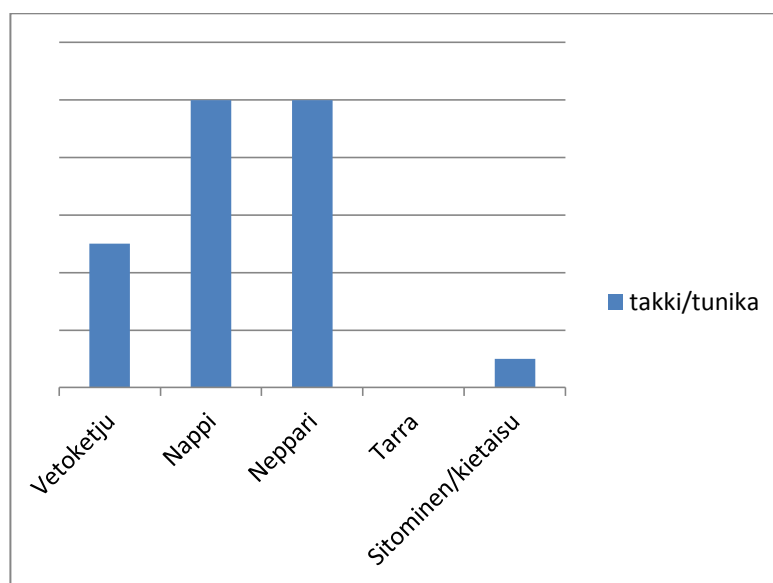
Yleisin käytetty työvaatekokonaisuus sairaaloissa, terveyskeskuksissa ja hoitolaitoksissa

sekä yksityisillä lääkäriasemilla on kyselyn mukaan työtakki/-tunika ja housut vuodenaikasta riippumatta. Vuodenaikojen ja ulkolämpötilojen merkityksettömyys selittynee ko. paikkojen hyvällä ja tasaisella ilmastoinnilla. Työtehtävissä, joissa omien vaatteiden käyttäminen esim. työtakin alla on mahdollista, pukeudutaan kyselyn mukaan enemmän vuodenaikojen ja ulkolämpötilojen mukaan. Tämä vaikuttaa erityisesti omien vaatteiden valintaan.

Jos työtehtäviin kuuluu esimerkiksi ulkoilua, käytetään yleisesti omia ulkoiluvaatteita. Näin ollen hoitohenkilöstön vaatetuksen suunnittelussa ei tarvitse huomioida sään vaihteluita.

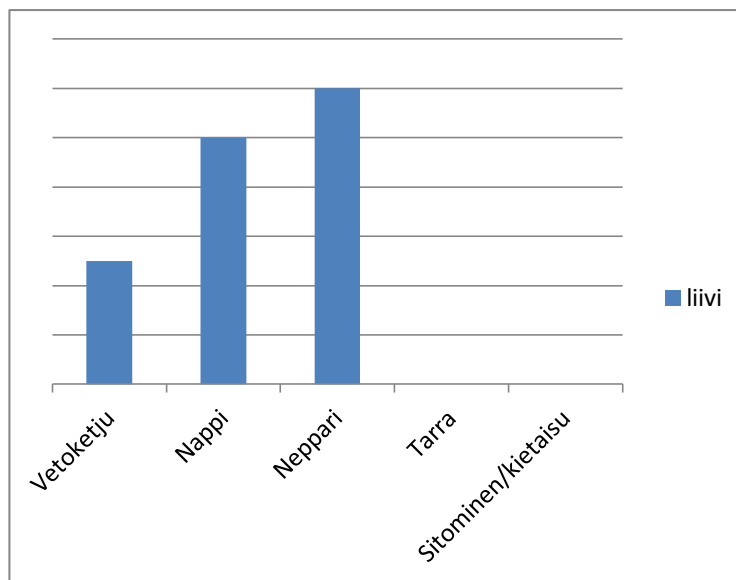
6.7 Työvaatteen kiinnitystapa

Kyselyssä pyydettiin valitsemaan paras kiinnitystapa työtakille/tunikalle ja liiville sekä taskun sulkemistapa. Painonapista käytettiin nimitystä neppari, koska sen uskottiin olevan yleisemmin tiedetty termi.

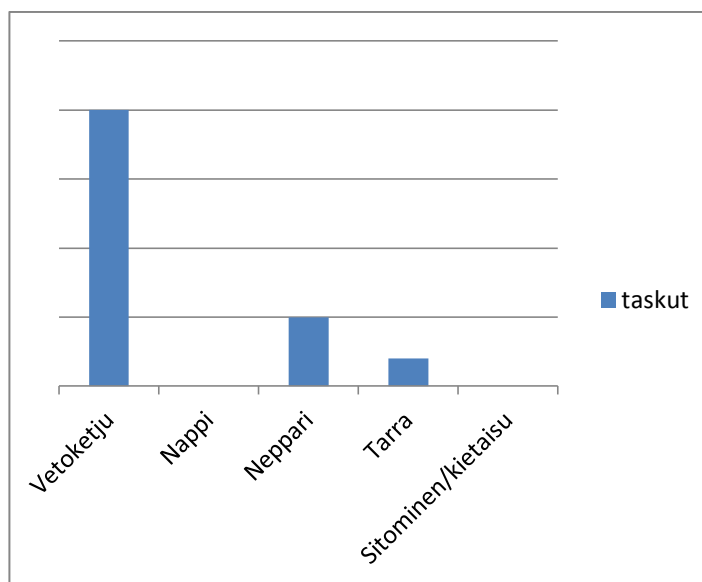
Kuvio 7: Työtakin/-tunikan kiinnitystapa

Työtakissa/-tunikassa toivotuimmat kiinnitystavat olivat nappi- ja painonappikiinnitys. Tarrakiinnitystä ei mainittu kertaakaan.

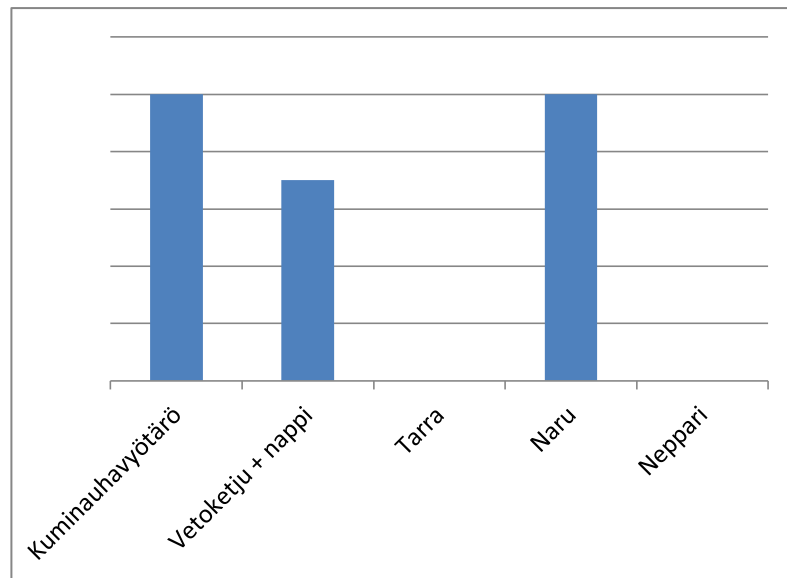
Kuvio 8: Liivin kiinnitystapa

Työliivin toivotuin kiinnitystapa oli painonappikiinnitys. Tarrakiinnitystä ja sitomista tai kiinnittämistä kietaisemalla ei mainittu kertaakaan.

Kuvio 9: Taskun sulkemistapa

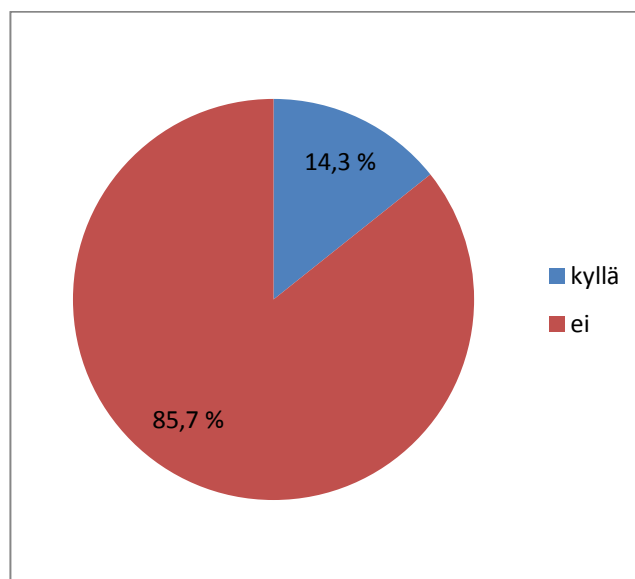
Taskujen selkeästi suosituin sulkemistapa oli vetoketjulla. Seuraavaksi suosituin sulkeminen oli painonapilla. Sulkemista napilla tai sitomalla ei mainittu kertaakaan.

Kuvio 10: Työhousujen kiinnitystapa

Työhousujen suosituimmat kiinnitystavat olivat kuminauhavyötärö ja kiinnitys narulla. Suurin osa kyselyyn vastaajista työskentelee ns. sairaalaolosuhteissa. Vastanneiden työpaikan vaikutus on mielestäni siis nähtävissä tämän kohdan vastauksissa. Työtehtävissä, joissa ollaan enemmän asiakaspalvelussa ja käytetään työtakkia tunikan sijaan, toivotaan kyselyn perusteella housujen kiinnitystavaksi vetoketjua ja nappia.

6.8 Vaatteiden pesu ja huolto

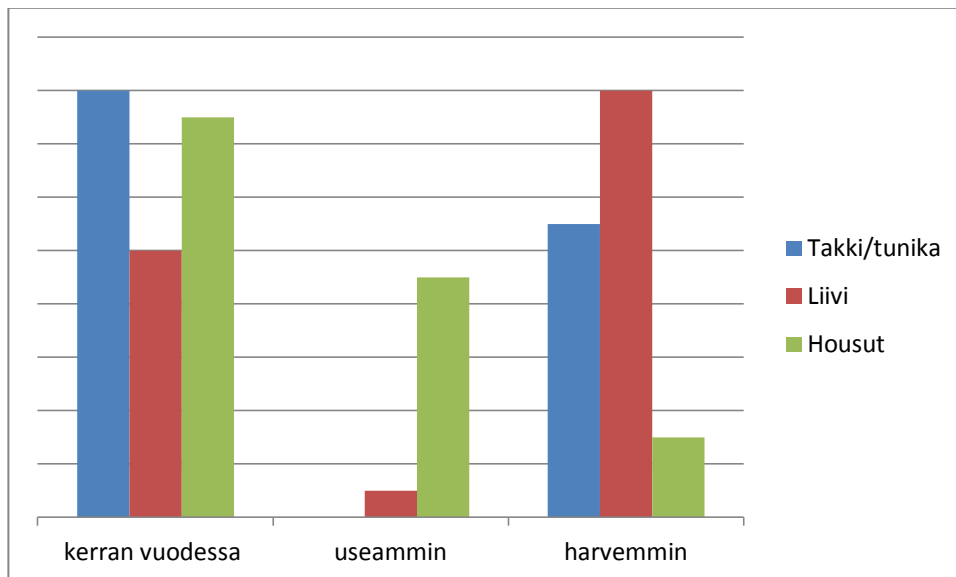

Kuvio 11: Työvaatteiden pese ja huolto itse

85,7 % kyselyyn vastanneista ei huolla tai pese työvaatteitaan itse. Vastauksessa on

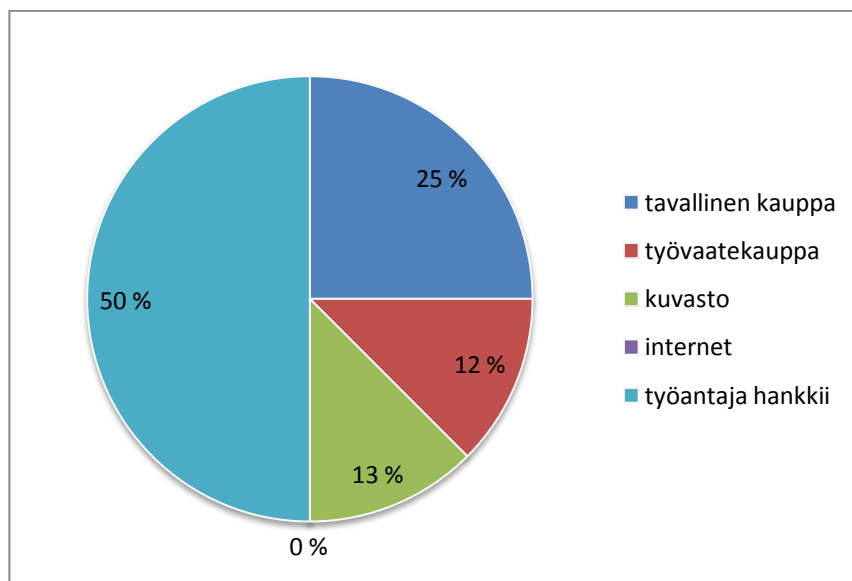
jälleen nähtävissä työpaikan merkitys. Kyselyyn vastanneista aika lähelle 14 prosenttia työskenteli tehtävissä, joissa ei käytetty yhtenäistä työvaatetta.

6.9 Työvaatteiden hankinta

Kuvio 12: Työvaatteiden hankinta

Suurin osa vastaajista hankkii uuden työtakin/-tunikan ja housut kerran vuodessa. Ne, jotka käyttävät liiviä, hankkivat sen harvemmin kuin kerran vuodessa. Merkille pantaavaa kyselyn vastauksissa oli, että housuja hankitaan useammin kuin kerran vuodessa.

Kuvio 13: Työvaatteiden hankintapaikka

50 %:lle vastaajista hankkii työntäjä työvaatteet. Tässä on mielestäni jälleen nähtävissä vastaajien painottuminen sairaaloihin, terveyskeskuksiin ja hoitolaitoksiin. Ne vastaajista, jotka voivat työssään käyttää myös omia vaatteitaan, hankkivat työvaatteensa pääsääntöisesti tavallisista kaupoista.

7 Päätelmät

Kuten edellä on kuvattu, värit vaikuttavat ihmiseen monella tapaa, esimerkiksi mielialaan, viihtyvyyteen sekä tuntemuksiin. Kuitenkin värien kokeminen on yksilöllistä riippuen yksilön iästä, sukupuolesta sekä psyykkisestä kehitysvaiheesta. Kuitenkin reaktiot väreihin ovat pääasiassa kaikilla samantapaiset. Mieltymykset ja reaktiot väreihin perustuvat luonnossa esiintyviin sävyihin sekä ennen kaikkea omiin kokemuksiin, kuten värien olemukseen ja kokemukseen perehtynyt Arnkil on todennut. Lisäksi on muistettava valon ja ympäristön vaikutus värin näkemiseen.

Suomen sairaaloissa on yleisimmin käytössä valkoisia tai vihreitä työvaatteita. Valkoinen on kliinisen valkea, kun taas vihreästä on useampaa eri sävyä johtuen työvaatteen kulumisesta ja valmistajasta. Kun tarkastellaan käytössä olevia värejä sekä niiden väripsykologiaa, kuvaillaan valkoisen jättävän kaiken avoimeksi. Valkoinen on värinä kylmä, mutta luo oivallisen taustan kirkkaammille väreille. Valkoinen koetaan muun muassa puhtautta sekä vaatimattomuutta symboloivana värinä. Uskonnollisessa merkityksessä valkoinen yhdistetään esimerkiksi vihkimiseen, viattomuuteen sekä siveyteen. Puhuttaessa valkoisen fysiologisesta vaikutuksesta ihmiseen luo se tyhjyyden tunnetta.

Vihreä koetaan yleensä rauhoittavana värinä, mutta ei kuitenkaan niin aktiivisesti kuin sininen. Tummanvihreä luo olemuksellaan turvallista varmuutta, kun taas vaalea rauhoittaa sydämellisyyttä. Vihreän eri värisävyjä tulee kuitenkin käyttää harkiten, esimerkkinä keltaisenvihreä koetaan myrkyllisenä sekä pahoinvointia aiheuttavana värinä. Tunneperäisenä värinä vihreä yhdistetään yleisimmin kateuteen, vaikka psykologisena vaikutuksena sillä on lähinnä rauhoittavia ja levollisia vaikutuksia. (Rihlama. 1993.) Esimerkiksi sairaanhoitajan työssä, vanhustenhoidossa ja psykiatriassa hoidossa vihreän asun koetaan viestivän empatiaa ja huolenpitoa.

Tutkimuksen perusteella mikäli hoitoalan työvaatteita valmistava yritys harjoittaa vien-

tiä ulkomaille, on syytä pitää mielessä värien merkitys eri kulttuureissa.

Haastattelujen perusteella suomalaisilla hoitoalan työntekijöillä ei ole selkeää toivetta työasun värin suhteen. Selkein kannatus on tummilla vaatteilla ja erityisesti tumman-sinisillä (myös lila/violetti) asuilla hoitolaitoksissa ja sairaaloissa. Yksityisillä lääkä-riasemilla työskentelevät ja varsinkin lasten kanssa työskentelevät voisivat pukeutua myös vaaleampiin ja kuviollisiin työvaatteisiin, kuitenkin niin, että kuvio ei ole hallitsevana vaatteessa. Hyväksyttäviä kuvioita vastaajien mielestä olisivat raidat ja pallot. Kuviollisia asuja ei vieroksuttaisi myöskään vanhusten parissa työskentelevien keskuudessa: ”Räiskyvät neonvärit eivät sovellu vanhuspalveluihin. Kauniita hillittyjä sävyjä esim. murrettuja värejä voisi hyvinkin käyttää.”

Hoitajat haluaisivat kyselyn mukaan käyttää työvaatteissaan entistä enemmän kirkkaita värejä. Mustiin työvaatteisiin ei kukaan haluaisi pukeutua. Valkoiset työvaatteet haluttaisiin jättää kokonaan pois niiden tylsyyden ja mitäänsanomattomuuden vuoksi. Erityisesti vanhusten ja lasten hoitotyössä hoitohenkilöstö toivoisi asujensa olevan muun kuin valkoisen värisiä. Lasten parissa työskentelevät jättäisivät valkoiset työvaatteet pois siksi, että lapset usein pelkäävät valkotakkisia hoitajia. Kyselyyn vastanneet allekirjoittavat kuitenkin sen, että valkoinen takki viestii arvokkuutta. Valkoiset vaatteet kertovat myös, että työnantaja on vanhanaikainen ja perinteestä kiinnipitävä.

Hoitoalalla työvaatteita käytetään yleisesti pakon sanelemana ja koska se on alalla tapana. Työvaatteita käytetään hoitolaitoksissa yms. siksi, että omat vaatteet säilyisivät puhtaina. Työvaatteilla on myös suuri hygieeninen merkitys.

Kyselyn perusteella työtakin/-tunikan tärkeimmiksi ominaisuuksiksi nousivat hengittävyys ja istuvuus. Kaksi vähiten merkityksellisintä ominaisuutta olivat edullisuus ja vedenhylkivyyys. Myös housujen tärkeimmiksi ominaisuuksiksi nousivat hengittävyys ja istuvuus. Housujen osalta kaksi vähiten tärkeintä ominaisuutta olivat edullisuus ja helppohoitoisuus. Kyselyssä tutkittiin käyttäjäkokemuksia ja siksi esim. helppohoitoisuus, edullisuus ja kestävyys eivät nousseet tärkeiksi tekijöiksi. Näiden merkitys todennäköisesti lisääntyisi, jos käyttäjät maksaisivat ja huoltaisivat työvaatteensa itse.

Työvaatteet viestivät käyttäjänsä ammattia ja ammattitaitoa. Työasun tyylistä ja muka-

vuudesta ei haluta tinkiä. Materiaali, värit ja mallit ovat hoitotyön sujuvuuden kannalta tärkeä asia. Värikoodeja toivottaisiin käytettävän enemmän Suomessakin, koska nyt on vaarana, että potilaat eivät erota erityisesti sairaaloissa hoitajia, fysioterapeutteja ja sairaalahuollon työntekijöitä toisistaan. Työasu koetaan tärkeäksi osaksi työhyvinvointia: asun pitää joustaa, kestää ja olla hyvän näköinen.

Työvaatetuksella voidaan myös vastaajien mukaan vaikuttaa työpaikan ilmapiiriin; iloiset, hyvin istuvat ja värikkäät vaatteet tuovat hyvinvointia asukkaille, työntekijöille ja vierailijoille.

Viimeisenä kiteytyksenä käytän erään yli 36 vuotta hoitoalalla työskennelleen sairaanhoitajan toivetta: ” Suunnittele linjakkaat, hillityn väriset ja hoitotyöhön soveltuvat työvaatteet, jotka myös kestävät jatkuvaa pesua ja käyttöä.”

Lähteet

Aejmelaesus, R., Kan, S., Katajisto, K-R., Pohjola, L. 2008. Erikoistu vanhustyöhön. 1.-2. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Hamina.

Anttila, P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta (cd-rom).

Arnkil, H. 2007. Värit havaintojen maailmassa. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Brusila, R. 1998. Värikin on viesti. Teoksessa. Hatva, A. (toim.) Esteettinen ja toimiva verkkojulkaisun ulkoasu. Helsinki: Edita Oy

Bryman, A. 1988. Quantity and quality in social research. London: Unwin Hyman.

Déribérén, M. 1959. La couleur dans les activités humaines. Pariisi: Dunod.

Donaldson, M. 1993. Miten lapsi ajattelee. Espoo: Weilin+Göös.

Dunn, B. 2009. Uniforms, Laurence King Publishing.

Eberle, H., Hermeling, H., Hornberger, M., Kilgus, R., Menzer, D. & Ring, W. 2004. Ammattina vaate. 1.-2. painos. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Haapanen, M., Mäntsälä, T. 1998. Tekstiilien hoito. Keuruu: Otava.

Haltia, M. Herzen, A von. 1996. Aatteet on mun vaatteet. Duodecim vol. 112 no. 23

Henderson, V., Henshaw, P. 2006. Oikeat värit, varma tyyli. Hämeenlinna: Karisto

Hietanen, A. 1998. Valonvoimaa. Karisto Oy. Hämeenlinna

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. 13. painos. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Itten, J. 2004. Värät taiteessa. Helsinki: Kustannusosaakehtiö Taide.

Koistinen, P., Ruuskanen, S., Surakka, T. (toim.). 2009. 3. painos. Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja. Tampere: Kustannusosaakehtiö Tammi.

Lichtenfeld, S., 2012. Fertile Green: Green Facilitates Creative Performance. München: Ludwig-Maximilians-University.

Lintula, A., Ojala, I., Vuosara, H., 2007. Pukeutumisen haasteet – opetusmateriaalia valmentavaan koulutukseen. Tampere: Ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Meinander, H., 2010. Vaatetusfysiologia. Luentomateriaali. Tampere: SmartWearLab, Tampereen teknillinen yliopisto.

Mäkinen, H., Antikainen, T., Ilmarinen, R., Tammela, R., Hurma, M. 1993. Toimiva työ- ja suojavaatetus. Helsinki: Painotalo MIKTOR.

Nummi, V., 2011. Työasu on osa identiteettiä. Sairaanhoidaja 4/2011. Kouvola: Scanweb.

Ojala, S. 2008. Olen ammatiltani lähihoitaja. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Palokangas, J. 2012. Perioperatiiviseen hoitotyöhön tutustumassa – Harjoittelun opas sairaanhoitajaopiskelijoille. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Pohjalainen, I. 2009, Elämän värät. Jyväskylä: Rarissima.

Puusaari, H. 1995. Artikkelit Mielenterveys-lehdessä 1995/5; Värät ja valo hyödyksi hoitotyössä.

Pylvänäinen, I. 1985. Terveystenhoitohenkilöstön työpuvun uusi malli. Sairaala vol. 48 1 s. 21-23

Rihlama, S. 1987. Värioppi. 3. täydennetty painos. Hanko: Hangon Kirjapaino Oy.

Rihlama, S. 1992. Värioppi. Hanko: Hangon kirjapaino Oy.

Rihlama, S. 1993. Värit ja kuviot ympäristövaikuttajina. Vantaa: Tikkurila Oy:n kirjapaino.

Sären, S. 1999. Uusia ideoita laitospaatoetukseen: Palokangas, J; asennemuutosta kaivataan. Sairaala vol. 61 no. 8 s. 24-27

Sinkkonen, I. 2002. Käytettävyyden psykologia. Helsinki: Edita Oy IT Press.

Suomen standardisoimisliitto. 1997. Sairaalatekstiilit = Hospital textiles. Helsinki

Tuominen, P. 2010. Työergonomian ohjauksen vaikutuksia vanhainkodin hoitohenkilö-kunnan työtapiihin ja koettuun kuormitukseen. Kuopio: Itä-Suomen Yliopisto, Liikuntalääketiede. Pro gradu -tutkielma

Valtatie, T. 2005. Mielikuvia väreillä – Värit lastenteatterissa ja lastenelokuvissa. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Verkkolähteet

Blaver, P., Iivonen, M., Lahti, H. & Mäki-Tuominen, J. 2007. Pukeutumisen tie. Opetushallitus. Saatavilla [www-muodossa: http://www.edu.fi/oppimateriaalit/pukeutumisentie/](http://www.muodossa.fi/oppimateriaalit/pukeutumisentie/). Luettu 26.12.2012.

Hintsanen, P. 2009-2012. Coloria.net. Saatavilla [www-muodossa: http://www.coloria.net/index.htm](http://www.muodossa.fi). Luettu 26.12.2012.

Huffpost Healthy Living. 2012. Color Me Creative: Study Says Green Sparks Inventiveness. Saatavilla [www-muodossa: http://www.huffingtonpost.com/2012/04/03/green-colors-creative_n_1386190.html?ref=healthy-living](http://www.muodossa.fi). Luettu 20.12.2012.

Höglund, S., 2010. Värit vaikuttavat mielialaan. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa.fi)

<http://www.avainapteekit.fi/oma-terveys/mieli/varit-vaikuttavat-mielialaan>.
Luettu 27.12.2012.

Jungle Career, 2012. Voiko vaatteiden värillä olla merkitystä työhaastattelussa. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa):
<http://www.junglcareer.fi/Artikkeleita/tyohaastattelu/Articles/Voiko-vaatteiden-varilla-olla-merkitysta-tyohaasta>. Luettu 26.12.2012.

Kärkkäinen, K.
Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa): <http://www.kirsimari.fi/index.php?pinc=3>.
Luettu 20.11.2012.

Motiva. Lampputieto. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa): <http://www.lampputieto.fi/>. Luettu 3.1.2013.

Semiotiikan verkostoyliopisto. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa):
http://www.semiotics.fi/fi/content/01_semioikka/. Luettu 16.1.2013.

Teja. Tekstiili- ja jalkinetoimittajat ry. 2007. Vaikuta vaatteilla. Pukeutumisopas.
Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa): <http://www.teja.fi/pukeutuminen/etusivu.html>. Luettu 27.12.2012.

Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2011. Ammatillinen pukeutuminen. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa):
<http://www.ppt2txt.com/r/3ebcd079/>. Luettu 10.1.2013.

Tikkurila Oy. 2012. Värin valinnan ABC. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa):
http://www.tikkurila.fi/kotimaalarit/varit/varien_valinnan_abc. Luettu 17.1.2013.

Tuomivaara, T. 2005. Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus. Tieteellisen tutkimuksen perusteet.
Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa): <http://www.mv.helsinki.fi/home/ttuomiva/Y125luku6.pdf>.
Luettu 20.12.2012.

US National Library of Medicine National Institutes of Health, 2008.

Saatavilla www-muodossa: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/18995159>. Luettu 27.12.2012.

Vahtokylpy. 2010. Elisa.net. Onko värillä väliä työelämässä.

Saatavilla www-muodossa: <http://www.vahtokylpy.com/tyo/tutkimus10.shtml>. Luettu 25.12.2012.

Viestintätieteellinen tutkimus. 2004. Tieteen filosofiset valinnat. Saatavilla www-muodossa: <http://viesverk.uta.fi/viesttiet/kaytannot/valinnat/filosofia.html>. Luettu 1.1.2013.

Wilk Cardillo, D. American Nurse Today. 2011. Saatavilla www-muodossa: <http://www.americannursetoday.com/BlogView.aspx?bl=6268&bp=9190>. Luettu 27.12.2012.

VPSIST-oppimateriaali. 2009. Visuaalinen suunnittelu, Värien merkitys. Saatavilla www-muodossa: <http://hlab.ee.tut.fi/hmopetus/vpsist-oppimateriaali/10-visuaalinen-suunnittelu/10-3-varien-merkitys>. Luettu 19.12.2012.

Wright, A. 2012. Colour Affects.

Saatavilla www-muodossa: <http://www.colour-affects.co.uk/> Luettu 25.12.2012

YLE Uutiset. 2012. Kevätmuodin värit syrjäyttävät mustan pukeutumisessa.

http://yle.fi/uutiset/kevatmuodin_varit_syrjayttavat_mustan_pukeutumisessa/6455384
Luettu 11.2.2013.

Ylemmän AMK-tutkinnon metodifoorumi. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289328583/1194289824724.html>. Luettu 26.12.2012.

Young Lion Incorporated, 2012. My Nursing Uniforms.com . Saatavilla www-muodossa:

<http://blog.mynursinguniforms.com/index.php/the-history-of-the-nursing-uniform-from-19th-century-onward/>. Luettu 28.12.2012.

Kuvalähteet

Kuva 1: Nightingale Training School for Nurses –koulun avaamisen aikaan 1860 hoitajat käyttivät isoja nunnien päähineiden tapaisia hattuja, jotta saivat ansaitsemansa kunnioituksen. National Library of Scotland's. www.flickr.com

Kuva 2: Ensimmäisen maailmansodan aikaista hoitohenkilöstöä.

<http://soldiersangelsgermany.blogspot.fi/>

Kuva 3: 1950-luvun hoitajien asuja. <http://www.igg.org.uk/gansg/00-app1/civ-uni.htm>.

Kuva 4: Housuasu on länsimaissa yleisesti käytössä. <http://www.lonesomemercury.com>

Kuva 5: Suomalaisia sairaanhoito-opiskelijoita Tampereen ammattikorkeakoulussa.

<http://www.laerdal.com/au/UserStories/48097392/Students-learn-to-resuscitate>

Kuva 6: Värin aallonpituudet.

http://www.tikkurila.fi/kotimaalarit/varit/tietoa_vareista/varien_nakeminen/tappisolut_erottelevat_vareja/

Kuva 7: Kiiruna naaraan suojaväri.

<http://dialogies.com/KuvaDetail.asp?Kategoria=linnut&SearchParam=%&offset=59&KuvaID=hpu00547>

Kuva 8: Luonnon oma huomioväri viestimässä myrkyllisyydestä.

<http://www.cs.uta.fi/ipoppla/www/ipoppla00/heku/myrkkysienet.html>

Kuva 9: Kevään 2013 väritrendit. <http://villisilkki.blockspot.fi>

Kuva 10: Esimerkki semiotiikasta: Länsimainen ja iranilainen pysähtymismerkki. Vaikka iranilaisen merkin tekstiä ei ymmärräkään, sen värit ja muoto synnyttävät opitun mielikuvan kiellosta. <http://www.eevertti.net>

Kuva 11: Kieltomerkki ja määräysmerkki. <http://www.eevertti.net>

Kuva 12: Kelvin-arvot ja valon väri. *Kodin lamppuopas, Helsingin energia.*

Kuva 13: Erilaisten valonlähteiden valon värit. *Kodin lamppuopas, Helsingin energia*

Kuva 14: Turun moottoritien valot. www.cartinafinland.fi

Kuva 15: Vaikeasti kehitysvammaisten lasten sairaalaosasto Ylöjärvellä. Katot maalattiin vaalean sinisiksi, seinät jaoteltiin vaakasuorin väriyöhykkein ja soveltuissa kohdissa käytettiin epäsuoraa valaistusta. Tekstiilien kuvioinnit vallittiin

luonnonläheisiksi. <http://www.rihlama.com/sec01/lang1/page02.html>

Kuva 16: Lasten päiväkodin leikkitila Viialan seurakuntatalossa.

<http://www.rihlama.com/sec01/lang1/page02.html>

Kuva 17: Roomalaisia keisareita viideltä vuosisadalta. Piirrookset Graham Sumner ja Richard Hook. <http://antiikki.taivaansusi.net/?p=55>

Kuva 18: Englantilainen korkeimman oikeuden tuomari pukeutuu punaiseen. Kuva Katie Collins. <http://www.guardian.co.uk/law/2011/mar/29/independent-press-crucial-lord-judge>

Kuva 19: Naisten pukeutuminen 1800-luvulla. Ruokolahden eukkoja kirkonmäellä, Albert Edelfelt 1887. <http://kuvapankki.ekarjala.fi>

Kuva 20: 60-, 70- ja 80-luvun pukeutumisen väriloistoa. http://yle.fi/vintti/yle.fi/70-luku/viestikuvat/1144823569_70-luku_bileet.jpg

Kuva 21: Kevään ja vapun kunniaksi suomalaiset pukeutuvat vaaleisiin vaatteisiin. <http://www.sdpnaantali.net/userfiles/Vappu%203A%202009.jpg>

Kuva 22: Suomalaisten mustaa talvipukeutumista. <http://img.yle.fi/uutiset/incoming/article6450679.ece/ALTERNATES/w960/Mustatakkiset+helsinkil%C3%A4iset.jpg>

Kuva 23: Mustiin pukeutuneita pappeja. <http://evl.fi>

Kuva 24: Punaisen Ristin hoitajan harmaa työasu. <http://www.pinterest.com>

Kuva 25: Valkoiseen pukeutuneita sairaanhoitajia 1970-luvulla. <http://www.medscape.com>

Kuva 26: Kanadalaiset ratsupoliisit. <http://www.aurk.edu.hel.fi/linkit/Vuosienvaarrelta/Ratsupoliisit/Ratsupoliisittyyossa.html>

Kuva 27: Sininen sähkö- ja palosuojattu riipputaskuliivi. <http://www.leijona-pro.fi/kuvasto.php?kat=1&r=9&t=77&vt=>

Kuva 28: Saksalaiset poliisit pukeutuvat vihreään työasuun. <http://www.topnews.in/law/german-police-arrest-six-tamil-separatist-210678>

Kuva 29: Keltaiseen pukeutunut intialainen hindumorsian. <http://www.ambibridal.com/hindu-tamil-bridal-makeup-yelloworange-saree>

Kuva 30: Hoitohenkilöstön tummansininen työasu. <http://www.medanta.fi>

Kuva 31: Leikkaushoitajia vihreissä työasuissaan. <http://www.ha.org.hk>

Kuva 32: Sairaanhoidajia Mikkelin keskussairaalassa. <http://www.lansisavo.fi/Uutiset/11574937.html>

Kuva 33: Englantilaisen Morecambe Bayn yliopistollisen sairaalan hoitajia. <http://www.uhmb.nhs.uk>

Kuva 34: Walesilaisen Carmarthen West General Hospitalin hoitohenkilöstöä uusien työasujen käyttöönoton yhteydessä 8.4.2010.

<http://www.walesonline.co.uk/news/wales-news/2010/04/09/national-uniform-for-welsh-nurses-launched-91466-26205665/>

Kuva 35: Thaimaalaisen Bumrungradin sairaalan hoitohenkilöstöä. <http://www.bumrungrad.com>

Kuva 36: Esimerkki Suomessa myynnissä olevien hoitoalan työasujen väreistä. <http://www.medanta.fi>

Kuva 37: Esimerkit Suomessa myynnissä olevista kuviollisista tunikoista. Oik. Spring Fling Black ja vas. Backyard Garden Black –naisten kietaisutunikat. <http://www.medanta.fi>

Kuva 38: Bryman: Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen erot.

Liite 1: vakiintunutta pukeutumiseen liittyvää käsitteistöä eri väreistä

Harmaa

<i>Harmaapukuinen mies (a man in grey flannel)</i>	Ylempi virkamies tai johtaja tai yleensä ns. menevä mies.
<i>Gray ladies</i>	Amerikkalaisen Punaisen Ristin naispuoliset vapaaehtoiset sairaalatyöntekijät pukeutuivat aikanaan harmaaseen.
<i>Harmaat veljekset, harmaakaavut</i>	Keskiajan fransiskaanimunkeista käytetty nimitys (vaatteen värin mukaan).
<i>Gray cloak</i>	Vanha englantilainen neuvosmiehen nimitys; virkaviitta oli aikoinaan koristeltu harmaalla turkiksella.
<i>Greycoats</i>	Englanninkielinen nimitys venäläisistä sotilaista rintamalla (harmaat takit).
<i>Grey-coat Parson</i>	Ns. sopimattomasti käyttäytyvä henkilö.

Musta

<i>Black cap</i>	Päähine, jota tuomari pitää, kun hän langettaa kuolemantuomion.
<i>Blackcoat</i>	Pappi; saksassa Schwarz Kittel eli mustatakki.
<i>Mustapaidat</i>	Puvun mukaan annettu nimitys Italian fasisteille.
<i>Musta prinssi</i>	Englannin kuninkaan Edvard III:n vanhimman pojan nimi hänen varustuksensa värin mukaan.
<i>Mustasukkainen</i>	Sana on suomenkielinen käännös alunperin ruotsinkielisen sanasta mustansairas, svartsjuk.
<i>Musta vyö</i>	Monien itämaisten taistelulajien korkeimman tason merkki. Puhekielessä sitä saatetaan käyttää parhaimman tason saavuttamisesta.

Valkoinen

<i>Hvíta voðir</i>	Islanniksi valkoinen vaate eli kastepuku.
<i>If you wear a white shirt, wear it...</i>	Itälontoolainen sanonta; jos on poliittisesti uskollinen jollekin puolueelle, se pitäisi näyttää.
<i>Valkeat isät (ranska Pres blancs, lat. patris albi)</i>	Olivat erityisesti Afrikan lähetystyötä varten 1800-luvulla perustettu katolinen veljistö. Nimitys tulee arabialaisten vuoksi käyttöön otetuista valkeista puvuista.
<i>Valkokaulusrikollisuus</i>	Valkokauluksisuus on juontanut nimensä valkoisista kauluspaidoista, joita ovat pitäneet johtajat.

<i>White boy (suosikki)</i>	1800-luvulla köyhien irlantilaisten roomalaiskatolisten laitton yhdistys Irlannissa. Öisin kokoontunut ryhmä pukeutui valkeisiin paitoihin ja mellakoivat.
<i>White caps</i>	Mm. Ku Klux Klan; nimitystä on käytetty useista salaseuroista, jotka käyttävät päähineenään valkoista huppua henkilöllisyyden salaamiseksi.
<i>White-coat</i>	Itävaltalainen sotilas, nimitys tulee takin värin mukaan.
<i>White friar</i>	Karmeliittaveljestö (valkoiset viitat).
<i>White-collar worker</i>	Henkisen työn tekijä tai toimistotyöntekijä.

Punainen

<i>Bonnet rouge (punainen lakki)</i>	Jakobiinilakki, jota Ranskan vallankumouksen aikaan pidettiin vapauden symbolina.
<i>Punainen lanka</i>	Asiayhteys, pääajatus. Joidenkin tietojen mukaan sanonta olisi peräisin Englannin merisotilaiden univormussa olevasta punaisesta tunnuslangasta.
<i>Punaiset saappaat (a pair of red boots)</i>	Alkujaan tataarien sanonta ja viittaa tataarien tapaan viiltää vihollistensa iho auki nilkan kohdalta ja nylkeä sitten heidän jalkansa vereslihalle.
<i>Punapaidat</i>	Italialaisen Garibaldin sotilaita 1800-luvulla. Suomalainen punapaita on kansanomaisen nimitys lutikalle.
<i>Red button</i>	Kiinalainen korkea-arvoinen virkamies, jonka tunnusmerkki on punainen nappi päähineessä.
<i>Redcoat</i>	Brittisotilas, joilla oli 1500-luvulta saakka punaiset takit.
<i>Red hats</i>	Nimitys alkuperäisille tiibetiläisille buddhalaismunkkeille, joiden oppeihin vaikutti paljon aiempien uskontojen vaikutus. Punainen päähine (<i>red hat, scarlet hat</i>) on myös roomalaiskatolisen kaardinaalin tunnus.
<i>Red-laced jacket</i>	Vanha englanninkielinen ilmaus armeijassa selkäsaunan saaneelle sotilaalle.
<i>Redshirt college</i>	Urheilija, joka vedetään pois yliopiston urheilutapahtumista vuoden ajaksi kehittääkseen taitojaan. Nimitys tulee punaisista paidoista, joita ko. urheilijat ovat pitäneet tavallisten urheilijoiden kanssa harjoittelutilanteissa.
<i>Punaisten kenkien tarina</i>	Kuuluu moneen kansansatuun. Myös Grimmin veljesten alkuperäisessä Lumikki-sadussa paha

	kuningatar tuomittiin tanssimaan kuumasta punaisissa rautakengissä kuolemaan saakka.
<i>Punahilkka</i>	Yksi tunnetuimmista saduista.

(Coloria.net. 2009.)

Sininen

<i>Sinisukat</i>	Pilkkanimi ensimmäisille oppineille virkanaisille, joiden katsottiin käyttäytyvän epämaisellisesti.
<i>Sininen nauha, Cordon bleu</i>	Alkuaan tarkoittanut jonkun tunnetun keittiömestarin opissa ollutta naispuolista kokkia. Nykyään yhdistetään vasikanleikkeeseen.
<i>Blue-coat school</i>	Edward VI:n perustama Christ's Hospital –koulu.
<i>Bleu</i>	Ranskassa tarkoittaa haalareita tai suojapukua.
<i>Blue bonnet</i>	Leveä sininen skotlantilainen päähine.
<i>Bluecoat</i>	Virka-asuinen.
<i>Blue gown</i>	Englannissa protituoidusta käytetty nimitys: rangaistuslaitoksissa heidät puettiin sinisiin asuihin.
<i>Blue helmet</i>	YK:n rauhanturvajoukot.
<i>Bluejacket</i>	Laivastossa palveleva merimies.
<i>Blue velvet</i>	Oopiumjohdannaisen ja erään bentsamiinin sekoitus, jota käytetään suoneensisäisenä laittomana huumeena.
<i>Windsor uniform</i>	Sininen takki, jossa on punainen kaulus ja hihankäänteet. Pidetty Windsorin hovissa.

(Coloria.net. 2010.)

Vihreä

<i>Daai-luhk-mou eli pitää vihreää hattua</i>	Kantonikiinan ilmaus aviopetokselle.
<i>Give one a green gown eli antaa jollekulle vihreä puku</i>	Ylittää viattomuuden raja. Jos flirtti eteni vähän pidemmälle ja päädyttiin pyörimään latoon tai nurmelle, heinä saattoi tahrata vaatteet vihreiksi.
<i>Green barett</i>	Vuonna 1946 Ison Britannian kuninkaallinen laivasto otti käyttöön vihreän baretin, josta sittemmin tuli lähes synonyymi kommandoille.
<i>Green belt</i>	Kaupunkia ympäröivä viheralue.
<i>Greener</i>	Vanha englanninkielen slangi-ilmaus Englantiin muuttaneelle, joka aloittelee räätälin tai suutarin työtä.

Keltainen

<i>Keltahatut</i>	tiibetiläinen 1300-luvulla perustettu munkkikunta
<i>Yellow ribbon</i>	symboloi tukea sotilaille rintamalla